

**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA HISTORIE**

**OSÍDLENÍ MLADŠÍ DOBY BRONZOVÉ
NA LOKALITĚ VÍCOV – „DÍLY POD DĚDINO“**

**BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE
BARBORA MACHÁČKOVÁ**

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Peška, PhD.

Olomouc 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím literatury uvedené v seznamu.

V Olomouci 25. 4. 2013

Barbora Macháčková

Poděkování

Poděkování patří zejména PhDr. Jaroslavu Peškovi, PhD. za vedení práce a možnost konzultace problematiky, Mgr. Martinu Holubovi za analýzu osteologického materiálu a také všem ostatním, kteří se mnou měli trpělivost.

Obsah

1.	ÚVOD.....	6
2.	POPIS LOKALITY	8
2.1.	VYMEZENÍ LOKALITY.....	8
2.2.	GEOMORFOLOGIE	8
2.3.	VEGETACE	9
2.4.	HISTORIE OSÍDLENÍ KATASTRU VÍCOV.....	10
3.	DĚJINY BĚDÁNÍ O POČÁTCÍCH LUŽICKÉ KULTURY.....	12
4.	POPIS A CHARAKTERISTIKA OBJEKTŮ	15
4.1.	POŽÁROVÁ DESTRUKCE V OBJEKTU 500.....	16
4.2.	SOUPIS OBJEKTŮ	19
4.2.1.	Objekt 500.....	19
4.2.2.	Objekt 501.....	19
4.2.3.	Objekt 502.....	19
4.2.4.	Objekt 503.....	20
4.2.5.	Objekt 504.....	20
4.2.6.	Objekt 505.....	21
4.2.7.	Objekt 506.....	21
4.2.8.	Objekt 507.....	21
4.2.9.	Objekt 508.....	22
4.2.10.	Objekt 509.....	22
4.2.11.	Objekt 510.....	22
4.2.12.	Objekt 511.....	23
4.2.13.	Objekt 512.....	23
4.2.14.	Objekt 513.....	24
4.2.15.	Objekt 514.....	24
4.2.16.	Objekt 515.....	24
5.	ROZBOR ARCHEOLOGICKÉHO MATERIÁLU	25
5.1.	KERAMIKA	25
5.1.1.	Keramická databáze	25
5.1.2.	Předmětová hesla užitá v databázi.....	26
5.1.3.	Keramika z objektu 502	27
5.1.4.	Keramika z ostatních objektů.....	30
5.1.5.	Zhodnocení celého keramického inventáře.....	36
5.2.	MAZANICOVÁ KERAMIKA	37

5.3.	TEXTILNÍ KERAMIKA	38
5.3.1.	<i>Závaží tkalcového stavu</i>	38
5.3.2.	<i>Přesleny</i>	38
5.4.	OSTEOLOGICKÝ MATERIÁL	39
5.5.	KAMENNÁ INDUSTRIE	43
6.	ZÁVĚR	44
7.	SUMMARY	45
8.	SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	46

1. Úvod

Tato bakalářská práce je založena zejména na zpracování archeologického materiálu získaného během záchranného archeologického výzkumu, který proběhl v souvislosti se zahájením výstavby fotovoltaické elektrárny ve Vícově (okr. Prostějov) ve dnech 9. - 17. září 2010. Výzkum provedl Ústav archeologické památkové péče Brno, vedoucím výzkumu byl Mgr. Pavel Fojtík.

Základní teze mé práce vychází ze závěrů formulovaných v nálezové zprávě daného výzkumu, kdy jeden z objektů (objekt 502) byl datován do pozdního vývojového úseku středodunajské mohylové kultury a zbylé (kromě objektu 509 přiřazeného kultuře zvoncovitých pohárů) do starolužického úseku kultury lužických popelnicových polí (*Fojtík 2010*). Zpracování tohoto sídliště by tak přineslo publikování materiálu z přelomu střední a mladší doby bronzové a byl by jednou z nemnoha dosud publikovaných lokalit z geografického prostoru střední Moravy, na kterých bylo zaznamenáno osídlení z přelomu střední a mladší doby bronzové.

V úvodních kapitolách práce zhodnotím přírodní prostředí na lokalitě, historii osídlení katastru obce Vícov a souvisejícího okolí a shrnu dějiny bádání o počátcích kultury lužických popelnicových polí, zejména se zřetelem na její původ a specifika v geografickém prostoru střední Moravy.

Hlavním cílem práce je zpracování nálezové situace a materiální náplně. Budu se věnovat popisu, analýze a následující interpretaci jednotlivých sídlištních objektů, se zvláštním zaměřením na situaci z objektu 500 se zdokumentovanou požárovou destrukcí nadzemní konstrukce.

Nálezy budou datovány zejména na základě typologie keramického materiálu, ostatní nálezy nejsou pro dataci určující především proto, že na lokalitě zcela chybí nálezy bronzové industrie. Typické nálezy budou kresebně zdokumentovány. Cílem analýzy je zjištění, zda se skutečně jedná o doklady souvisle pokračujícího osídlení pozdní mohylové a časně lužické kultury, nebo všechny nálezy náležejí do časného horizontu lužické kultury s doznívajícími mohylovými znaky. Vzhledem k takto položené otázce je analyzovaná keramika rozdělena na dvě skupiny, které byly sledovány odděleně. Samostatné kapitoly jsou tak věnovány keramice z objektu 502 a keramice z ostatních objektů. Výsledkem bude porovnání, nakolik a jakými znaky

se materiál z objektu 502 liší od zbylé keramické produkce v rámci objektů z doby bronzové.

Následující kapitoly jsou věnovány dalším artefaktům z hlíny a to mazanické keramice a technické keramice, zastoupené závažími tkalcovského stavu a přesleny.

Stručného zhodnocení se dostane také artefaktům z kamene a osteologickému materiálu, jehož určení provedl M. Holub.

Závěr práce je tvořen kapitolou shrnující konečné výsledky práce. Následuje anglické resumé.

Přílohy tvoří mapy a plány, tabulka s dokumentací půdorysů a řezů objektů, kresebná dokumentace vybraného keramického materiálu a broušené kamenné industrie z jednotlivých objektů a vysvětlivky keramického kódu užitého v databázi. Samotnou databázi je možno nalézt na přiloženém CD.

2. Popis lokality

2.1. Vymezení lokality

Zkoumaný prostor je vymezen na mapě ZM ČR 10 000, mapový list 24-23-10, 251:206, 252:229, 266:229, 266:222, 272:222, 270:204. Lokalita se nachází na východním okraji obce Vícov, vpravo od silnice směřující do Ohrozimi na mírném k východu exponovaném svahu. Trať „Díly pod dědinou“ leží v nadmořské výšce 330 – 345 m n. m. mezi regulovaným korytem potoka Roudník a bezejmennou vodotečí, která je jeho pravostranným přítokem (*Fojtík 2010, 4*).

2.2. Geomorfologie

Z geomorfologického hlediska lze oblast okolo obce Vícov zařadit dle užívaného horopisného členění do následujících jednotek:

- Provincie: Česká vysočina
- Subprovincie: Českomoravská vrchovina
- Oblast: Brněnská vrchovina
- Celek: Dražanská vrchovina
- Podcelek: Konická vrchovina
- Okrsek: Plumlovská sníženina

Dražanská vrchovina je celek v severovýchodní části Brněnské vrchoviny vystupující nad okolní sníženiny v klenbovitý útvar s nápadnými okraji, jehož východní část tvoří Konická vrchovina. Okrsek Plumlovská sníženina je budován spodnokarbonskými drobami a břidlicemi, místy s miocenními jíly, s povrchem pokrytým pleistocenními sprašemi. (*Demek – Mackovič 2006, 350*).

V členění krajinných typů dle P. Albrechta spadá katastr obce Vícov do oblasti východních svahů Dražanské vrchoviny (*Albrecht 1998, 50-51*). Jde o okrajovou část území s terénem výrazně rozčleněným hlubokými a úzkými údolími, které byly modelovány potoky podél linií geologických zlomů. Velká oblast svahu vrchoviny je téměř souvisle zalesněná. Východní svahy Dražanské vrchoviny, v nadmořských výškách od asi 330 do 550 m n. m., se zvolna sklánějí k východu. Nachází se zde jediný souvislý typ podloží – kulmské horniny, který z důvodu velkého sklonu svahů místy vystupuje na povrch.

Pravěké osídlení do těchto poloh nepostoupilo s výjimkou strategických poloh využívaných nejspíše již v mladší době bronzové, jako je například Ježův hrad (*Blekta 1936*)¹. Vícov leží na samé hranici s krajinným typem podhůří Dražanské vrchoviny, který na rozdíl od vyšších částí má podloží ještě částečně kryté spraší a charakter krajiny zde tvoří příhodnější podmínky pro zemědělské osídlení. Společně se sousedním katastrem obce Ptení je i v dnešní době západní hranicí relativně souvisle osídleného území. (*Albrecht 1998, 56-61*).

Katastr obce Vícov tak spadá do hraniční oblasti lužické a středodunajské kulturní oblasti.² Hranice mezi těmito oblastmi není pevně stanovena z důvodu poměrně intenzivní kulturní výměny. Občasný výskyt prvků i celých nálezových celků typických pro druhou oblast nelze vyloučit i na lokalitách poměrně vzdálených od pomyslné dělící linie. J. Říhovský vymezil přibližnou hranici mezi středním Podunajím od lužického kulturního okruhu následovně: dělí ji jižní část Boskovické brázdy u Tišnova, jižní svahy Dražanské vrchoviny, Vyškovská brána, vodní předěl Moravy a Svratky přibližně u ramene Litavy, jižních svahů Chřibů od Kyjova k Veselí nad Moravou, rozhraní Bílých Karpat a Malých Karpat k Novému Mestu nad Váhom (*Říhovský 1982, 11-12*).

2.3. Vegetace

Z hlediska fyto genetického zařazení patří Vícov k typu černýšové dubohabřiny – s dominantním dubem zimním a habrem s častou příměsí lípy, na vlhčích stanovištích dubu letního, javoru či jasanu. Ve vyšších polohách se vyskytuje též buk a jedle. V prosvětlených prostorech je obvyklé dobře vyvinuté keřové pásmo se zástupci mezofilních druhů. Bylinné pásmo tvoří mezofilní druhy bylin, méně často trávy. Tyto porosty jsou v současné době plošně velmi omezené vlivem odlesnění, zemědělské činnosti a intenzivní zástavby (*Neuhäuslová et al. 1998, 85-87*).

¹ J. Blekta zde provedl ve 30. letech výkopy na různých místech dochovaných valů. Z výzkumů pochází keramické střepy a bronzová jehlice, které se dnes již z větší části nedají kontrolovat, několik tuhovaných střepů uložených v Brněnském městském muzeu lze zařadit do mladší fáze KLPP. Bez dalšího výzkumu není možné období vzniku žádné z komponent opevnění jistě spojit s mladší dobou bronzovou (*Dohnal 1988, 71-72*).

² Ve smyslu práce K. Šabatové (2008, 13-14), která lužickou oblast označuje území osídlené ve střední době bronzové mohylovou kulturou a v mladší době bronzové lidem kultury lužických popelnicových polí. Označení neimplikuje vývoj lužické kultury již od střední doby bronzové. Středodunajská kulturní oblast zahrnuje území s osídlením středodunajské mohylové kultury a následně kultury středodunajských popelnicových polí.

2.4. Historie osídlení katastru Vícov

J. Všetická uvádí nálezy štípané kamenné industrie paleolitického stáří, jedná se o rydlo z Trati „Malá horka“ a škrabadla z pazourků a křemence z „Horních padělků“.

Dále provedl výzkum na „Vrchních padělcích“, kde prokopal tři objekty s materiální náplní z průběhu celého období neolitu, od kultury s lineární keramikou až po keramiku lengyelskou s obsahem keramiky a štípané kamenné industrie (Všetická 1937, 191 – 192). Další neolitické nálezy pocházejí z trati „Zábrančí“, kde bylo nalezeno několik střepů a přeslen z období kultury s malovanou keramikou, z nálezů je možno uvést jeden přeseknutý výčnělek a výčnělek typu soví hlavička (Skutil 1946, 122).

Období eneolitu je zastoupeno kulturou zvoncovitých pohárů, objekty prokopané na „Vrchních padělcích“ obsahovaly zlomky zvoncovitých pohárů a pazourkové šipky (Všetická 1937, 193).

V trati „Nové padělky pod dědinou“ se nacházel hrob kultury „rázu dunajsko-sudetského“ s kostmi vysypanými do kruhu, bez keramických milodarů, ale se šesti jehlicemi a náramkem (Všetická 1937, 193).

K trati „Díly pod dědinou“ zmiňuje A. Gottwald hroby zničené při drenážování, z nichž se zachovala pouze miska a dva větší zlomky osudíček, které datoval do období kultury lužických popelnicových polí (Gottwald 1924, 87). Dále také ojedinělé nálezy broušených kamenných nástrojů, blíže nedatovaných (Gottwald 1930, 19). Lze je identifikovat ve sbírkových fondech Muzea Prostějovska v Prostějově (MPP, inv. č. 6115) a rámcově je datovat do období eneolitu (Fojtík 2010). Ze sousední trati „Zábrančí“ pochází sídlištní materiál kultury lužických popelnicových polí, z nálezů jmenujme zlomkovitou keramiku, přeslen a stočený bronzový plíšek (Gottwald 1931, 79), ale také tuhované laténské střepy s ovaleným okrajem (Gottwald 1931, 101).

A. Gottwald uvádí ve své práci (1924, 57) pod heslem Vícov hromadný nález bronzových předmětů v trati „Brněnka“. Pravděpodobně jde v tomto případě o omylem vytvořený pseudodepot, srpy popsané jako součást tohoto depotu se nikdy nepodařilo ztotožnit s žádným dostupným materiálem, avšak ostatní nálezy se podle popisu zcela shodují s inventářem depotu Žárovice-Hamry 2. Nález byl pravděpodobně učiněn při stavbě lesní cesty nad Repešským žlebem, kde probíhá

hranice katastrů Stínava a Hamry. Depot obsahoval zlomek sekerky s tulejkou se třemi horizontálními žebírky, zlomek týlu ploché rukojeti nože typu Marefy, nůž typu Dašice, tři zlomky dlátek, čtyři zlomky srpů s řapem, zlomek srpů s trnem, zlomek střechovitě profilované čepele dýky, rukojeť meče typu Nenzingen a dva zlomky kopí. Kategorie ozdob je zastoupena tyčinkovitými náramky, litým plochým náramkem, zlomky jehlic, z nichž jedna byla určena jako typ Moravičany, a část veslovité hlavice jehly dvojdílné štítové spony. Z dalších nálezů lze jmenovat deformovanou plechovou pukličku, kovové slitky, ale také výrobní odpad zastoupený odlomenými nálitky (*Salaš 2005, 397-398*).

„Brněnka“ je stupňovitě sestupující lesnatý hřbet nad obcí Vícov, na kterém byla výzkumem zachycena přesněji nedatovaná výšinná fortifikace (*Blekta 1935*). Hradisko však bylo známo již na počátku 20. století (*Červinka 1902, 338*). Nejlépe dochované jsou dva valy, ohraničující prostor hradiska na východě a západě. Typově se tyto dvě části opevnění navzájem velmi liší a i z prostorového hlediska se zdá, že se jedná o dvě fáze opevnění bez souvislosti. Z nepočetného dochovaného materiálu je možné zařadit tuhované střepy do lužické fáze kultury popelnicových polí (*Dohnal 1988*).

Z prostoru fortifikace pocházejí ještě další dva méně obsáhlé staropopelnicové soubory bronzové industrie – Žárovice-Hamry 4 a Žárovice-Hamry 6. Nejbližší soudobé lokality se nachází právě na katastru Vícova, sídliště v trati „Zábrančí“ (*Všetička 1937, 194*), ale také materiál zpracováváný v rámci této práce.

Depoty byly v oblasti této výrazné ostrožny ukládány i v mladší fázi období popelnicových polí. Jedná se o depot Žárovice-Hamry 5 složený pouze z tyčinkovitých náramků (*Salaš 2005, 477-78*), Žárovice-Hamry 3 se sekerkou s týlními laloky, sekerkami s tulejkou a ouškem, dláty, srpy s vnitřním žebrem, kladívkem s tulejkou, kruhový šperk a depot Žárovice-Hamry 7 uložený v keramické nádobě. Dva posledně jmenované spadají do horizontu Křenůvky (*Salaš 2005, 472*).

Jediná zpráva o opevněném sídle v obci pochází až z roku 1513 v rámci záznamu o prodeji vsi i s tímto opevněným sídlem Ladislavem z Boskovic a na Třebové Vilémovi z Pernštejna na Helfenštejně. Lokalizace tohoto sídla se odhaduje v prostoru okolo domu č. p. 22 (*Nekuda – Unger 1981, 311*).

3. Dějiny bádání o počátcích lužické kultury

Podrobný přehled dějin bádání o problematice počátku komplexu lužických popelnicových polí obecně, jakož i shrnutí složitého procesu uznání mohylového vývoje ve střední době bronzové na střední a severní Moravě, jakožto přímého předchůdce lužické kultury na tomto území, předkládá ve své disertační práci K. Šabatová (2008). Pro účely této práce je přesto vhodné nabídnout stručnější vhled do této problematiky se zaměřením především na názory badatelů zabývajících se původem lužické kultury v oblasti Moravy.

Pojem lužická kultura definoval poprvé R. Virchow na základě charakteristického pohřebního ritu, keramické produkce a existence opevněných sídlišť. Na tuto práci navazují další autoři a vytváří první systémy členění. Názor na počátky lužické kultury na dlouhou dobu ovlivnil J. Kostrzewski, který nálezy z polských lokalit datovaných do II. periody doby bronzové označil jako kulturu předlužickou, která dle něj vycházela přímo z kultury únětické. Na vzniku samotné lužické kultury pak měla podíl kultura trzciniecká. Předlužický vývoj ve střední době bronzové se předpokládal i pro prostor střední Moravy (Šabatová 2008, 15).

Na nálezy mohylového charakteru na Prostějovsku a Olomoucku upozorňuje již J. Böhm (1937, 369). Rozšiřující se nálezový fond vykazoval velkou podobnost keramické produkce se středodunajskou mohylovou kulturou, což vedlo v 50. letech k diskuzi o otázce, zda jde jen o mohylové vlivy v předlužické oblasti nebo o určitou samostatnou skupinu, Shody byly nalézány také v pohřebním ritu. L. Jisl srovnává moravskou keramiku mohylové kultury s lokalitami v Polsku řazenými k předlužické kultuře a uvádí shodné znaky jako misky s půlkulovitým dnem a ostře lomenou výdutí, které přechází až do lužické kultury, mísy na nožce a svislou kanelaci. Na základě tohoto usuzuje, že mohylová kultura pronikla i do polského Slezska a kryje se s kulturou předlužickou (Jisl 1955, 13-16, 33). Na rozdíl od jeho názoru, že by bylo vhodné ponechat v užívání název předlužická kultura, V. Hrubý dokonce dospěl k názoru, že mohylová kultura zasahující do těchto severnějších oblastí je natolik odlišná od jižní Moravy, že by bylo vhodné vyčlenit samostatnou oderskou skupinu mohylové kultury (Jisl 1955, 16).

Podle zjištění L. Jisla ale chybí na Moravě doklady starších reminiscencí, jako jsou v Polsku na lužických pohřebištích nádoby s prvky předlužickými, tedy mohylovými, a není čím podložit předpoklad vývoje lužické kultury z domácího mohylového podloží. Usuzuje spíše na souběžnost pozdní mohylové a hotové lužické

kultury, což by znamenalo příchod od severu do míst s mohylovým obyvatelstvem (*Jisl 1955, 33*).

J. Kvíčala vyhodnotil nepočetnou pramennou základnu, kterou měl ve své době k dispozici k poznání střední a počáteční fáze mladší doby bronzové, a jako první z moravských archeologů formuloval názor na autochtonní vývoj lužické kultury na střední Moravě z mohylového základu. Analýzou materiálu našel styčné body jak ve výzdobných motivech, tak ve vývoji tektoniky keramických nádob, které plynule přecházejí z mohylového období do nejstaršího stupně lužických popelnicových polí (*Kvíčala 1955, 253-254*).

Významnou lokalitou v prostoru střední Moravy je výšinné opevněné sídliště na lokalitě Hradisko u Kroměříže, zkoumané od konce 50. let V. Spurným. Rozeznal zde tři stratigrafické vrstvy, přičemž vrstva B je charakterizována tvary věteřovskými, společně s keramikou orámovanou vypnulínami, tedy jakýmsi věteřovsko-mohylovým materiálem a je překryta destrukční vrstvou opevnění. Vrstva C nad destrukcí úzce souvisí s vrstvou B a je převážně mohylového charakteru, ale některé tvary amfor a především okříny spojují tento inventář s lužickou kulturou. V předpolí hradiště bylo prozkoumáno pohřebiště, jehož převážná část náleží do horizontu osídlení reprezentovaného vrstvou C. V této vrstvě předpokládá zachycení nejstarší vrstvy keramiky lužické kultury, vznikající na základě domácího vývoje, kdy ze stratigrafie vyplývá původ ze středodunajské mohylové kultury, která se ale v prostoru Kroměřížska nachází vždy jen v doprovodu pozdní věteřovské keramiky (*Spurný 1955, 17-21*). Později přehodnotil názor na kulturní zařazení vrstvy B a nazývá ji protolužickým horizontem (*Spurný 1978, 506*).

Proces vzniku lužické kultury se na základě dlouholetého výzkumu pohřebiště v Moravičanech snažil objasnit také J. Nekvasil. Zdokumentoval změnu pohřebního ritu od pohřbívání pod mohylami procesem postupného zmenšování mohylového náspu až k jeho úplnému vymizení a nástupu pohřbívání v popelnicových plochých hrobech bohatě vybavených keramikou, ke kterému mělo dojít ve starším lužickém období, které datuje do Reineckeého BC – BD (*Nekvasil 1964, 242*).

J. Říhovský do periodizace střední doby bronzové zařadil pro oblast jižní Moravy závěrečný mohylovo-velatický horizont, čímž odmítl dříve uznávanou teorii o převrstvení domácího mohylového obyvatelstva expanzí lužického lidu od severu. Tímto popírá zásadní význam lužické kultury pro formování západního okruhu

středodunajských popelnicových polí. Naopak akcentuje přímé směřování vývoje od střední do mladší doby bronzové z domácího podloží (*Říhovský 1982b, 5-7*).

Postupně se prosadil názor o mohylovém vývoji ve střední době bronzové i pro prostor střední Moravy, který byl zahrnut v syntéze Pravěké dějiny Moravy (*Štrof 1993, 310*).

Zatím nejpodrobnější zpracování sídelního areálu ze střední a mladší doby bronzové v prostoru střední Moravy v Přáslavicích K. Šabatovou (*2008*) vede autorku k následující interpretaci: Mohylovou kulturu na střední Moravě považuje za součást středodunajské mohylové kultury, avšak odlišující se od materiální náplně na jižní Moravě z důvodu sousedství s jinými kulturními celky. Definuje materiální náplň mohylovo-lužického horizontu, který spojuje s Reineckeho stupněm BC/D a považuje jej již za počáteční fázi kultury lužických popelnicových polí.

4. Popis a charakteristika objektů

Během záchranného výzkumu nedošlo na lokalitě k plošnému odkryvu, zkoumáno bylo pouze 15 objektů, které byly porušeny během hloubení sítě liniových výkopů určených pro poklad kabelů NN. Z tohoto důvodu byly všechny objekty prozkoumány jen zčásti, což u některých silně omezuje možnosti jejich charakteristiky z hlediska rozměrů a tvaru. Následující popis objektů je založen především na informacích získaných z nálezové zprávy (*Fojtík 2010*).

Objekty, kromě objektu č. 510 byly zkoumány až od úrovně geologického podloží tvořeného degenerovanou spraší okrové barvy. U těchto objektů je tedy zřejmé zahloubení až od úrovně stejné stratigrafické vrstvy takže není možné určit jejich stratigrafické souvislosti. Výjimku tvoří superpozice objektu č. 514, který narušoval objekt 513 a je tedy zjevně mladší.

Většina objektů byla materiálem datována do období kultury lužických popelnicových polí, objekt 502 do pozdního úseku středodunajské mohylové kultury, ve výplni objektu 509 byly nalezeny pouze zlomky jednoho zvoncovitého poháru, který datuje tento objekt do pozdního eneolitu. Objekt 514 obsahoval pouze jeden fragment okraje, tudíž neposkytl dostatek informací pro dataci, druhem keramického těsta a zpracováním ovšem odpovídá obvyklé keramické produkci doby bronzové. Díky tomu, že tento objekt superponuje objekt 513, datovaný do období lužické kultury, jeví se tento objekt jako nejmladší ze všech odkrytých objektů.

V otázce datace prostřednictvím nálezů v jamách je problémem neznámý časový interval mezi zahloubením, využíváním, zánikem funkce objektu a dobou zasypání a v neposlední řadě také původ nálezů (*Vařeka 2003, 219*).

Ve všech případech se jedná o zahloubené sídlištní objekty kruhového až oválného půdorysu, z nichž některé svým profilem odpovídají typickým zásobním jámám střední až mladší doby bronzové. Jde o jámy vakovitého profilu s poněkud nepravidelnými stěnami, což je pravděpodobně výsledkem destrukčních procesů, které proběhly po skončení aktivního využívání. Ostatní mělké objekty mísovitého profilu byly označeny jako sídlištní jámy bez bližší funkční specifikace. Dno jam bylo nejčastěji mísovité nebo rovné, u dvou objektů se ve středu rýsovala mělká mísovitá zahloubenina, v jednom případě bylo dno charakterizováno jako trychtýřovité.

Kulové jamky nebyly na lokalitě prokázány ani jako pozůstatky samostatných staveb, ani jako konstrukce související se zahloubenými objekty.

Objekty se koncentrují zejména v severní části zkoumané plochy, na východní straně taktéž zasahují až ke kraji prostoru výzkumu. Poněkud osamocený se jeví ve střední části výzkumu objekt 500, což ale může být dáno metodou, kterou byl tento záchranný výzkum proveden, další liniové výkopy nemusely narušit žádné objekty, které se případně mohou nacházet v jihozápadní části prostoru. Přesto nalezená situace naznačuje pokračování sídliště spíše k severu a východu.

4.1. Požárová destrukce v objektu 500

Výplň objektu 500 na základě nálezů interpretuji jako požárovou destrukci nadzemní stavby. V linii výkopu, který porušil objekt 500, na rozdíl od severní části zkoumané plochy, kde se objekty koncentrují ve větším množství, nebyly nalezeny žádné další zahloubené objekty v okruhu cca 50 m. Mohlo se jednat o část sídliště zastavěnou nadzemními strukturami, které by se v archeologické situaci projevíly kulovými či sloupovými jamkami, ale zde nebyly zachyceny právě kvůli metodě výzkumu.

Kromě velkého množství přepálené keramiky, včetně rekonstruovatelné zásobnice, byly mezi nálezy z tohoto objektu také závaží tkalcovského stavu, mazanice, dva větší kusy mazanice s otisky kulatiny, zlomky brousků, zvířecí osteologický materiál a uhlíky.

Situace, kdy se v objektu s přepáleným materiálem objevila rekonstruovatelná zásobnice, byla zaznamenána také u dvou objektů v Přáslavicích (objekty 320, 933). Inventář jámy 320 byl přepálen téměř v úplnosti, přičemž se jednalo především o zlomky z této zásobnice, na ostatní keramiku byl objekt chudý (*Šabatová 2008, 76*).

Prostorová analýza v Turnově – Maškových zahradách ukázala přítomnost přepálené keramiky především v oblasti výskytu staveb, nikoli v místech od staveb vzdálenějších, kde by se mohly být keramické zlomky druhotně využívány v procesu výroby keramiky. Přepálená keramika je tak pravděpodobně důsledkem požáru domů, jejichž pozůstatky byly poté odklizeny do jámy v blízkosti nebo přímo na místě žáru (*Thér 2009, 253*).

Z materiálu podobnému mazanici byly vytvářeny také užitkové tvary, které lze zařadit mezi tzv. mazanice keramiku. Ve Vícově se jedná o zlomky mělkého mísovitého pekáče, pražnici. Výskyt tohoto typu artefaktu není na sídlištích mladší

doby bronzové zcela obvyklý, přesto se v nálezových celcích občasně vyskytuje. Většinou se nachází právě v souvislosti s objekty s další přepálenou keramikou a mazanicí, například v kulturní vrstvě na sídlišti v Záhlinicích z období časně lužické kultury (*Spurný 1961, 13-14*), několik pražnic pochází z výplně zahluobených objektů s požárovými destrukcemi nadzemních staveb v Paloníně z období H A (*Goš – Kapl – Nekvasil 1981, 24*). Výskyt pražnice v požárovém zánikovém horizontu společně s mazanicí s otisky kúlů a trámů je doložena sídlišti v Lošticích, opět s datací do časněho stupně lužické kultury (*Nekvasil – Opravil 1994, 4-7*).

Nálezové okolnosti pražnice z jámy 2 v Uhřicích také souvisí s požárovou vrstvou. Výplň tohoto objektu tvořila mazanicí prosycená hlína a velké kusy mazanice. Sousední objekt obsahoval druhotně přepálené střepy a celkem 42 kusů jehlancovitých a kuželovitých závaží (*Trňáčková 1958, 36-39*). Právě kuželovité závaží patřilo také mezi nálezy z objektu 500 ve Vícově.

Na základě těchto analogických situací z jiných sídlišť, kde se podobné nálezy vyskytují v požárovém zánikovém horizontu nadzemních staveb, předpokládám, že i v případě objektu 500 se jedná o doklad zániku nadzemní struktury v důsledku požáru.

Požáry sídlišť v mladší době bronzové jsou relativně častým fenoménem. Vysvětlením důvodu častějšího zániku obytných staveb tímto způsobem by mohla být změna technologie výstavby domů doložená pro toto období například ve Skandinávii. Značné odlesnění krajiny vedlo k nutnosti zlepšení konstrukce a v důsledku toho možnost využívat také méně kvalitní dřevo či kmeny o menším průměru. Taková stavba je náchylnější ke vzplanutí (*Thér – Prostředník 2009, 18*). Nejpravděpodobnější příčinou neúmyslného založení požáru je manipulace s ohněm v zastavěném prostoru nebo z přírodních příčin zapálení bleskem (*Thér 2009, 240*).

Kromě předpokladu, že k založení některých požárů došlo neúmyslně a některé mohly být způsobeny záměrně v případě nepřátelského vpádu, bylo častým jevem zapálení objektu vlastními obyvateli. Jedná se o efektivní způsob jak se zbavit neobyvatelných nebo k dalšímu neobývání určených staveb. (*Paulík 1962, 44-45*). Očistné vlastnosti ohně nemusely být vnímány jen v praktické rovině, možné je i přenesení do spirituální roviny a užití ohně klást do souvislosti s určitými rituály.

Rituální důvody pro spalování domů lze nalézt díky etnografickým paralelám. U některých původních severoamerických kmenů je doloženo spalování obydlí, ve kterých někdo zemřel nepřirozenou smrtí. Může se však také jednat o činnost

související s plánovaným opuštěním sídliště, kde velkou roli hraje obava ze zneužití předmětů bezprostředně souvisejících s osobami, které dané místo opouštějí (*Thér – Prostředník 2009, 19-20*).

Pozoruhodným faktem je výskyt abnormálně velkého množství přepálené keramiky a mazanice v mladší a pozdní době bronzové a zdají se být častější než v jiných obdobích pravěku, i když se materiál používaný při výstavbě stabilně skládal z velmi hořlavých složek (*Thér 2009, 239*). Z výše uvedených příkladů je zřejmé, že nálezy dokladů požárů se poměrně často vyskytují již od starolužického stupně KLPP. To je období, kdy je již plně etablovaný charakteristický žárový pohřební ritus na plochých popelnicových pohřebištích (*např. Nekvasil 1964*). Předměty ukládané do žárových hrobů poskytují určitou možnost náhledu na možné myšlenkové pochody, které vedly ke spalování jak těla zemřelého, tak některých věcí, které byly spolu s ním na pohřební hranici spáleny. Oheň mohl být považován za prostředek transformace v průběhu pohřebního rituálu (*Fojtík 2003, 114*). Pokud připustíme, že oheň v myšlení lidí hrál takto významnou roli, je možné, že se jeho užití ve spirituální rovině neomezovalo jen na pohřební rituály, ale byl součástí i dalších symbolických aktivit, například týkajících se obydlí.

4.2. Soupis objektů

4.2.1. Objekt 500

Zásobní jáma s konvexními, místy až šikmo do stran ubíhajícími stěnami a mísovitým dnem o oválném či kruhovém půdorysu. Část objektu byla narušena výkopem pro poklad kabelu NN. Výplň tvořila v horních cca 15 cm černá kyprá hlína s drobtý a hrudkami mazanice (kont. 102) a pod ní šedohnědá prachová hlína s proplástky rozmoklé mazanice (kont. 103).

Nálezy: keramika, hliněné závaží, „mazanicová pražnice“, osteologický materiál, zlomky brousků, uhlíky

Rozměry: délka 1,46

šířka 1,40

hloubka 1,40 m pod úrovní současného terénu, 0,70 m do podloží

Datace: KLPP

4.2.2. Objekt 501

Zásobní jáma s konkávními, místy i vakovitě prohloubenými stěnami a mísovitým dnem kruhového půdorysu. Výplň tvořila středně ulehlá hlína s čočkami jílu a drobtý i hrudkami mazanice (kont. 105).

Nálezy: keramika, mazanice, osteologický materiál, kameny.

Rozměry: průměr cca 1 m

hloubka 1,90 m pod úrovní současného terénu, 0,95 m do podloží

Datace: KLPP

4.2.3. Objekt 502

Sídlíštní jáma o půdorysu širokého oválu s konvexními stěnami a rovným dnem, delší osou orientovaná přibližně ve směru východ – západ. Výplň tvořila tmavě hnědá ulehlá prachová hlína s drobtý mazanice, shluky uhlíků a ojedinělými čočkami spraše (kont. 106)

Nálezy: keramika, mazanice, zvířecí kosti, broušená industrie (úlomek brousku), kameny

Rozměry: délka 1,50 m

šířka 1,30 m

hloubka 1 m pod úrovní současného terénu, 0,62 m do podloží

Datace: SMK

4.2.4. Objekt 503

Sídlištní jáma široce oválného či kruhového půdorysu s nevýrazně mísovitým dnem. Stěny byly v ústí konkávní, dále pak šikmo do stran ubíhající. Výplň tvořila tmavě šedohnědá ulehlá prachová hlína se stopami mazanice, shluky uhlíků a ojedinělými ččkami spraše (kont. 108).

Nálezy: keramika, mazanice

Rozměry: délka 1,08 m

šířka 0,90 m

hloubka 1,05 pod úrovní současného terénu, 0,65 m do podloží

Datace: KLPP

4.2.5. Objekt 504

Zásobní jáma s široce oválným půdorysem, jejíž stěny se vyznačovaly variabilitou sklonu. V ústí byly zešikmené až šikmo do stran ubíhající, dále vakovitě podhloubené. Dno bylo zešikmené s mísovitou zahloubeninou ve středu. Výplň tvořila tmavě hnědá ulehlá prachová hlína s drobty mazanice a shluky uhlíků, ojediněle ččkami spraše (kont. 106). Zhruba v polovině zkoumané hloubky objektu proložená sprašovými proplásky (kont. 109) a nade dnem se vyskytovaly proplásky prosycené hrudkami a drobty mazanice (kont. 111). Mísovitou prohlubeň ve dně vyplňovala šedohnědá silně ulehlá hlína s kusy i drobty mazanice a uhlíků (kont. 112).

Nálezy: keramika, mazanice, osteologický materiál, struska, zlomek zrnětky

Rozměry: délka 2,24 m

šířka 1,90 m

hloubka 1,80 m pod úrovní současného terénu, 1,26 m do podloží

Datace: KLPP

4.2.6. Objekt 505

Jde o zásobní jámu kruhového půdorysu, část stěn měla konvexní, část i konkávní charakter. Výplň tvořila tmavě šedá ulehlá prachová hlína s drobtly mazanice a shluky uhlíků, ojediněle ččkami spraše (kont. 108). Dno tvořila vakovitá zahloubenina. Část objektu byla porušena výkopem pro kabel NN.

Nálezy: keramika, mazanice, osteologický materiál, kamenný brousek

Rozměry: průměr cca 1,10 m

hloubka 2 m pod úroveň současného terénu, 1,34 m do podloží

Datace: KLPP

4.2.7. Objekt 506

Zásobní jáma s rovným dnem a široce oválným půdorysem. Stěny v ústí objektu směřovaly šikmo, dále pak do stran vakovitě podhloubené. Výplň tvořila šedohnědá prachová hlína promísená spraší, obsahující drobtly uhlíků a mazanice (kont. 113), tmavě hnědá ulehlá prachová hlína s malými drobtly mazanice a uhlíků (kont. 114). Objekt byl delší osou orientován přibližně ve směru SSV-JJZ

Nálezy: keramika, mazanice, osteologický materiál

Rozměry: délka cca 1,10 m

šířka 1 m

hloubka 0,92 m pod úroveň současného terénu, 0,52 m do podloží

Datace: KLPP

4.2.8. Objekt 507

Sídlíštní objekt narušený recentním výkopem drenáže. Z dochované části se jeví jako jáma široce oválného půdorysu s rovným dnem a šikmo ubíhajícími stěnami. Delší osa směřovala přibližně ve směru S-J. Vyplněn byl tmavě hnědou ulehlou prachovou hlínou s drobtly mazanice a shluky uhlíků, ojediněle ččkami spraše (kont. 106), zásyp drenáže tvořila tmavě hnědá hlína výrazně promísená spraší (kont. 115).

Nálezy: keramika, mazanice, osteologický materiál, úlomky kamenné zrnnotěrky

Rozměry: délka 1,10 m

šířka 0,85 m

hloubka 0,68 m pod úroveň současného terénu, 0,40 m do podloží

Datace: KLPP

4.2.9. Objekt 508

Interpretován jako sídlištní objekt porušený recentním liniovým výkopem drenáže. Měl mísovitě dno, stěny šikmo do stran ubíhající, místy až vakovitě podhloubené a široce oválný půdorys. Výplň byla tvořena tmavě hnědou ulehlou prachovou hlínou s drobtý mazanice a shluky uhlíků, ojediněle ččkami spraše (kont. 106), zásyp drenáže tvořila tmavě hnědá hlína výrazně promísená spraší (kont. 115). Orientován delší osou ve směru V-Z.

Nálezy: keramika, mazanice

Rozměry: délka 1,10 m

šířka 0,84 m

hloubka 1,16 m pod úrovní současného terénu, 0,52 m do podloží

Datace: KLPP

4.2.10. Objekt 509

Prozkoumána byla část objektu narušeného výkopem pro poklad kabelu NN. Stěny se jeví jako šikmé, z části do stran ubíhající. Dno zvlněné s drobnou mísovitou zahloubeninou ve středu. Výplň tvořila tmavě hnědá ulehlá prachová hlína s drobtý mazanice a shluky uhlíků, ojediněle ččkami spraše (kont. 106) a prohliněná spraš (kont. 116).

Nálezy: keramika

Rozměry: délka 1,08 m

šířka 0,70 m

hloubka 0,80 m pod úrovní současného terénu, 0,50 m do podloží

Datace: KZP

4.2.11. Objekt 510

Část objektu narušeného výkopem pro kabel NN. Zásobní jáma ne zcela pravidelného široce oválného půdorysu se šikmými stěnami, které směrem ke dnu nabývaly konkávního charakteru. Dno bylo trychtýřovitě zahloubené. Výplň tvořila tmavě hnědá ulehlá prachová hlína s drobtý mazanice a shluky uhlíků, ojediněle ččkami spraše (kont. 106), sprašové proplástky (kont. 109), sprašové lavice (kont. 110), šedohnědá prachová hlína promísená spraší, obsahující drobtý uhlíků a mazanice (kont. 113), hnědočerná ulehlá hlína s ččkami spraše, drobtý uhlíků a mazanice (kont. 117).

Nálezy: keramika, mazanice, osteologický materiál, úlomek kamenného brousku, zlomky zrnůtek, struska, vzorky kamenů z výplně objektu

Rozměry: délka 2,20 m

šířka 1,50 m

hloubka 1,76 m pod úrovní současného terénu, 1,13 m do podloží

Datace: KLPP

4.2.12. Objekt 511

Sídlíšní objekt interpretovaný jako zásobní jáma. Půdorys se jevil nepravidelně široce oválný. Stěny objektu byly zčásti šikmo podhloubené, místy u dna vakovitě podhloubené, dno bylo téměř rovné s vakovitou zahloubeninou v severní části. Výplň tvořily sprašové proplástky (kont. 109), tmavě šedohnědá kyprá hlína s drobtý i hrudkami mazanice, uhlíků a drobtý spraše (kont. 118). Objekt byl orientován delší osou ve směru SSV-JJZ

Rozměry: délka cca 1,40 m

šířka 1,40 m

hloubka 1,60 m pod úrovní současného terénu, 1,08 m do podloží

Nálezy: keramika, osteologický materiál

Datace: KLPP

4.2.13. Objekt 512

Zásobní jáma s šikmo ubíhajícími, místy téměř kolmě směřujícími stěnami a rovným dnem. Půdorys byl široce oválný či kruhový (objekt narušen při výkopech). Výplň tvořila šedohnědá kyprá hlína s četnými drobtý i hrudkami mazanice, uhlíky a drobtý spraše (kont. 119). Orientován byl delší osou ve směru S-J.

Nálezy: keramika, mazanice, osteologický materiál, zlomky kamenných zrnůtek, vzorky kamenů z výplně objektu

Rozměry: délka 1,04 m

šířka 0,89 m

hloubka 0,82 m pod úrovní současného terénu, 0,32 m do podloží

Datace: KLPP

4.2.14. Objekt 513

Sídlištní jáma pravděpodobně kruhového půdorysu se šikmo se svažujícími stěnami a zešikmeným dnem. Výplň tvořila tmavě hnědá ulehlá prachová hlína s drobtly mazanice a shluky uhlíků, ojediněle ččkami spraše (kont. 106). Tento objekt byl superponován objektem 514 ve své jihozápadní části. Část objektu byla porušena výkopem pro poklad kabelu NN.

Nálezy: keramika, mazanice, osteologický materiál, fragment pískovcového kadlubu, zlomek kamenné zrnětky

Rozměry: průměr cca 1,20 m
hloubka 0,75 m po úrovni současného terénu, 0,40 m do podloží

Datace: KLPP

4.2.15. Objekt 514

Sídlištní objekt široce oválného půdorysu se stěnami ubíhajícími do stran a zčásti i šikmými. Delší osou orientován ve směru S-J. Výplň tvořila tmavě hnědočerná ulehlá drobtovitá hlína s ojedinělými drobtly mazanice a uhlíků (kont. 120).

Nálezy: keramika

Rozměry: délka 1,98 m
šířka 0,60 m
hloubka 0,90 m pod úrovni současného terénu, 0,50 cm do podloží

Datace: doba bronzová

4.2.16. Objekt 515

Zásobní jáma široce oválného půdorysu s mísovitým dnem a stěnami ubíhajícími do stran, zčásti v ústí šikmé a dále ke dnu výrazně šikmo podhloubené. Výplň tvořila silně ulehlá černá hlína s drobtly a hručkami mazanice 104, tmavě hnědá ulehlá prachová hlína s drobtly mazanice a shluky uhlíků, ojediněle ččky spraše 106. Orientován byl delší osou dochované části ve směru SSZ-JJV. Narušen výkopem.

Nálezy: keramika, osteologický materiál, struska, vzorky kamenů z výplně objektu

Rozměry: délka 1,80 m
šířka 1,30 m
hloubka 1,37 m pod úrovni současného terénu, 1,02 m do podloží

Datace: KLPP

5. Rozbor archeologického materiálu

V materiálu z lokality Vícov absolutně převažuje keramika, textilní keramika je zastoupena závažím a zlomky přeslenů, mazanícovou keramiku mále doloženu v podobě mazanícové pražnice. Početný je také zvířecí osteologický materiál. Součástí nálezů je také menší kolekce broušené kamenné industrie.

5.1. Keramika

Keramický materiál je značně fragmentární, jedná se zejména o zlomky výdutí a okrajů, méně časté jsou pozůstatky den nádob. Větších fragmentů se zachovalo velmi málo, z velké většiny proto nebylo možné zlomky přiřadit ke konkrétní keramické třídě. Zcela převládají atypické střepy, které postrádají charakteristické znaky, které by umožnily typologické zařazení.

5.1.1. Keramická databáze

Do databáze v programu MS Access 2007 byl zanesen inventovaný keramický materiál z objektů doby bronzové. Soubor dále obsahuje střepy označené jako SKART, které se fyzicky uloženy v muzeu nacházejí, ale nebyly zaevidovány pod žádným inventárním číslem. Tyto do databáze zařazené nebyly. Údaje jsou zaznamenány alfanumerickými kódy, jejichž vysvětlení je součástí tištěných příloh.

Systém popisu keramiky vychází z deskripčního systému vytvořeného pro zpracování materiálu z Přáslavic (*Šabatová – Vitula 2002*). Původní databáze pracuje s řadou předmětových hesel pro popis profilu nádoby, ve své práci jsem se rozhodla zachovat pouze dvě kategorie a to tvar okraje a hrdla a tvar dna. Jsem si vědoma skutečnosti, že vynechání kategorií popisujících další části nádoby je nevyužitím potenciálu, který nabízí originální systém deskripce, který byl speciálně vytvořen pro popis značně fragmentární sídlištní keramiky, a jeho výstupy jsou příhodné pro následné využití statistických postupů, které mohou přispět i k řešení chronologických otázek, jak se ukázalo na materiálu z Přáslavic. Jedním z důvodů je samotný rozsah této práce, zároveň však menší velikost keramického souboru z Vícova neposkytuje dostatečné množství dat pro aplikaci statistických metod. Užití korespondenční analýzy jednotlivých znaků se přitom zdá být u sídlištního materiálu přínosné.

Alfanumerické kódy v tabulce byly zachovány podle K. Šabatové (*Šabatová – Vitula 2002*) v rámci určení typu úpravy povrchu, kategorie fragmentu, tvaroslovné deskripci dna a keramických tříd. Pro popis okrajů/hrdel využívám rozšířenou verzi kódovacího systému (*Parma 2011, 25*).

Pro keramické třídy bylo doplněno heslo miniaturní nádoba, které je podobně jako třída zásobnic definována zejména na základě velikosti a spadají sem nádoby velmi odlišných tvarů. Vytvoření této kategorie mi připadá adekvátní, jelikož v souboru z Vícova se vyskytlo několik zlomků nádobek, které nebylo možné zařadit do žádné třídy, ale jejich společným znakem jsou velmi malé rozměry. Ke kategoriím fragmentu bylo přidáno odlomené ucho, jelikož výskyt uch nebyl sledován samostatně.

Pro charakterizování výzdoby jsem slovními hodnotám přiřadila pouze označení, které je tvořeno kombinací písmena P (plastická výzdoba), V (vhloubená výzdoba) nebo O (ostatní) a čísla, jelikož spektrum výzdobných motivů bylo velmi omezené, proto je pro něj užší kódovací systém postačující a zároveň přehledný.

Keramické fragmenty jsou v databázi řazeny podle objektu a inventárního čísla.

Sledování barvy keramických zlomků je pouze orientační, obecně lze zhodnotit, že zatímco z vnější strany je barevnost značně proměnlivá a pohybuje se na škále barevných odstínů od hnědo-oranžových až po tmavé odstíny šedé a často v kombinaci několika odstínů na jednom zlomku, barva vnitřní strany nádob byla většinou jednotná s převládajícími odstíny tmavších barev.

5.1.2. Předmětová hesla užitá v databázi

Lokalita: Vícov – „Díly pod dědinou“

Objekt: číslo objektu, ze kterého jedinec pochází

Inventární číslo: číslo, kterým je zlomek evidován dle číslování Muzea Prostějovska v Prostějově, zde 245xxx

Úprava povrchu vně a uvnitř: jakým způsobem je povrch nádoby modelován – drsný, hladký, hlazený, tuhovaný, drsněný

Příměsi: kaménky, slída, písek

Barva vně a uvnitř: subjektivně určená barva vnějšího povrchu

Kategorie fragmentu: určení, ze které části nádoby daný fragment nebo slepitelné kusy pochází

Počet zlomků: Počet zlomků, které byly určeny jako pozůstatek z jednoho jedince a označeny stejným inventárním číslem. Do tohoto počtu nejsou zahrnuty lomy recentního původu. Jiné kvantifikační položky nebyly v databázi zavedeny, protože slepitelné bylo jen velmi malé procento nalezeného materiálu, takže se počet zlomků s počtem slepených kusů u velké části jedinců shoduje.

Tvar okraje a hrdla: tvar hrany okraje a jeho naklonění

Tvar dna: typ dna nádoby

Keramická třída: základní typologické zařazení

Výzdoba: popis výzdoby vhloubené, plastické či jejich kombinace

Umístění výzdoby: kategorie sledující umístění výzdoby na těle nádoby

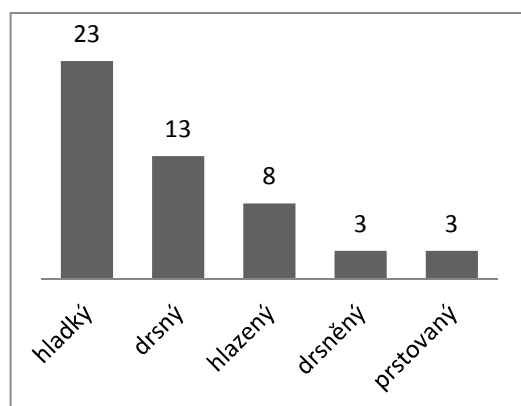
Průměr okraje: hodnoty průměru okraje uváděné v milimetrech

Průměr dna: hodnoty průměru dna uváděné v milimetrech

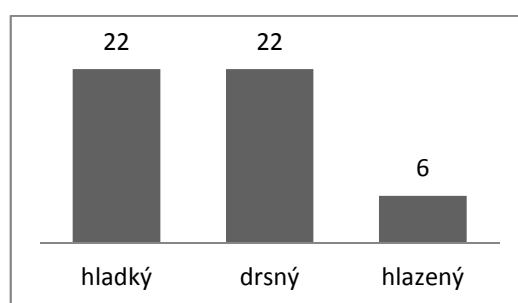
Poznámka: případný upřesňující popis

5.1.3. Keramika z objektu 502

V kolekci 50 střepů z objektu 502 výrazně převažuje jemnozrnná keramika z keramického těsta obsahujícího droboučké zlomky slídy, kterou v tomto případě nelze považovat za příměs, ale za přímou součást keramické hmoty. Občasnou příměs tvoří kaménky nebo písek.

Graf 1 Úprava povrchu vně

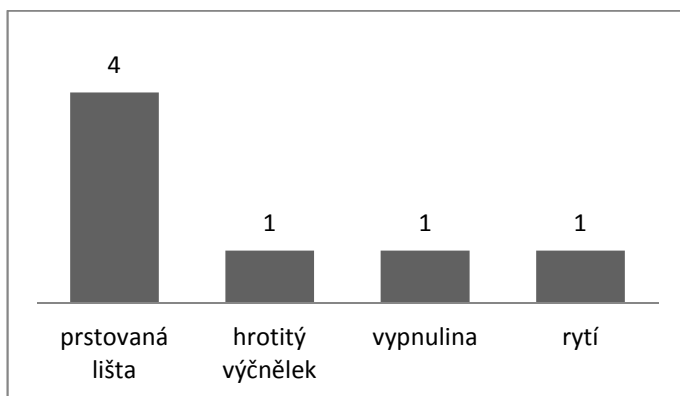

Graf 2 Úprava povrchu uvnitř

Nejčastější dochovaný vnější povrch nádob je hladký, ostatní kategorie jsou výrazně méně zastoupeny. Poměrně častá je ještě hrubší úprava povrchu. Hlazený povrch se vyskytl zejména na tenkostěnných nádobách. Nejméně časté byly úpravy vedoucí k záměrnému zdrsnění povrchu a to prstováním ve třech případech, stejně časté bylo drsnění provedené jiným způsobem (organickým materiálem apod.).

Drsněný povrch je charakteristický pro hrubou keramiku, zejména zásobnice a hrncovité tvary.

Vnitřní úprava je logicky ochuzena o drsnění. Hladký a hrubší povrch se vyskytl shodně na 22 jedincích, u šesti byl vnitřní povrch hlazený. Kombinace více úprav povrchu na různých částech těla nádoby se nedochovala na žádném jedinci z důvodu zlomkovitosti materiálu.

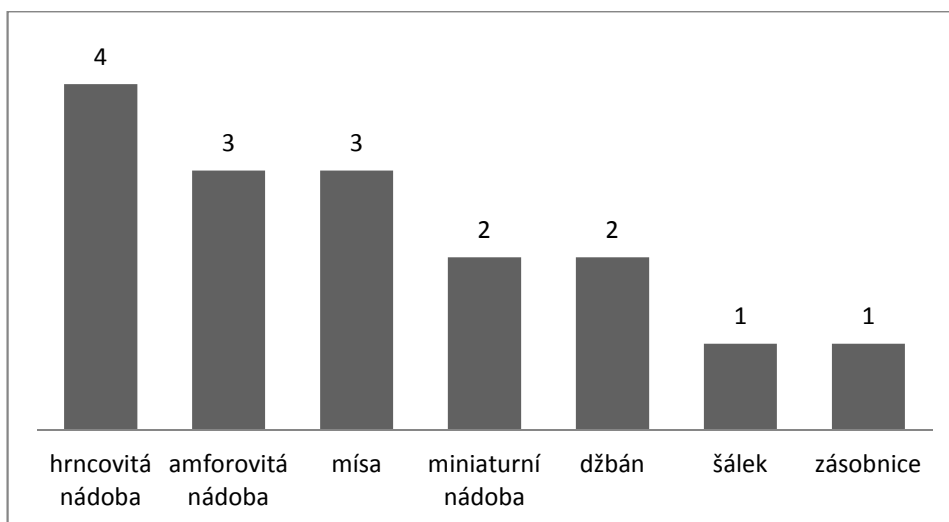
Graf 3 Výzdoba

Pouze sedm stěpů z objektu 502 neslo nějaký druh výzdoby. V tomto malém souboru převažuje výzdoba plastická, zejména díky čtyřem zlomkům s prstovanou lištou. V jednom případě (Tab. 11:23) je možné určit umístění lišty na rozhraní hrdla a výduti nevýrazně profilované hrncovité nádoby, z ostatních se zachovaly příliš malé fragmenty pro určení, z které části nádoby zlomek pochází.

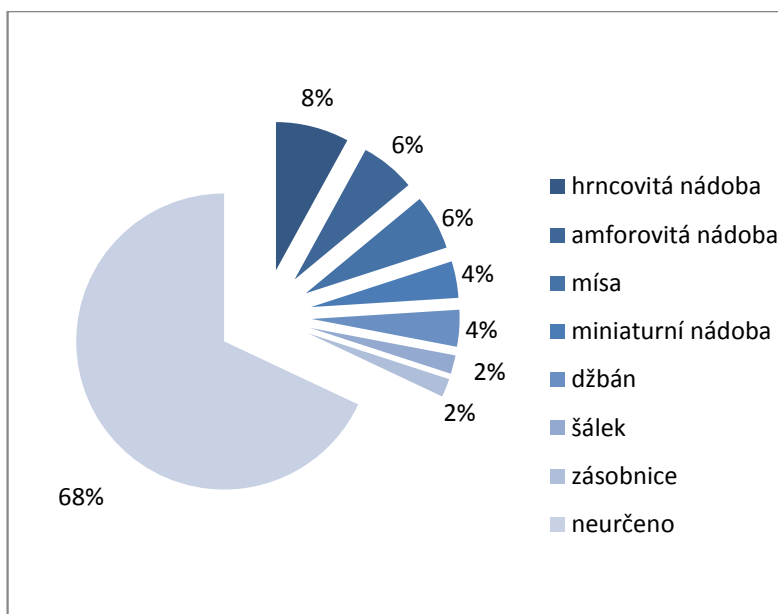
Dalším zástupcem plastické výzdoby je drobná oválná vypnulina na maximální výduti drobné tenkostěnné nádoby, snad amfory či džbánku s oblou výdutí (Tab. 11:15). Aplikace vypnuliny je druh výzdoby typický pro průběh období mohylové kultury a přechodný mohylovo-lužický horizont. V nejstarším stupni lužické kultury se tento typ výzdoby uplatňuje již jen na amforovitých nádobách, zatímco v pozdní fázi mohylové kultury se běžně s vypnulínami setkáváme i na jiných keramických třídách - džbancích, mísách či hrncovitých nádobách (Šabatová 2008, 247). Na zlomku trojčlenné mísy (Tab. 11:8) byl zachován pozůstatek odlomené vypnuliny, výčnělku, nebo ucha. O jaký typ plastické aplikace se jednalo, není možné s jistotou rozhodnout. Protože mohlo jít skutečně také o ucho, nebyl tento zlomek zahrnut mezi zdobené fragmenty.

Dva vedle sebe umístěné oblé kuželovité výčnělky na maximální výduti tenkostěnné nádoby s oblou výduti mají ve svislém řezu kulatý průřez (Tab. 11:14).

Poněkud diskutabilní je určení dvou rytých obloučků na značně omleté výduti střepu ze silnostěnné nádoby nevýrazné profilace (Tab. 12:5). Jedná se patrně o jediného zástupce ryté výzdoby v tomto objektu.

Graf 4 Keramické třídy – počet určených jedinců

Graf 5 Keramické třídy – procentuální zastoupení

Většinu z keramických nálezů zařaditelných mezi typické střepy tvořily zlomky okrajů. Přiřazení ke keramické třídě bylo možné z důvodu velké fragmentárnosti provést pouze u 16 jedinců, což je 32% z celkového počtu jedinců z tohoto objektu. Nejčastěji jsou zastoupeny hrncovité nádoby, dále pak misky a amforovité nádoby.

Trojčlenná mísa s kalichovitě vyhnutým okrajem, s ostře nasazeným téměř kolmo směrem dolů směřujícím hrdlem a ostrým lomem výduti (Tab. 11:8) má analogii na sídlišti v Přáslavicích (*Šabatová – Vitula 2002, Tab. 69:1*). Přiřazení tohoto objektu určité kultuře nebylo jednoznačné, mohlo jít o kulturu mohylovou nebo lužickou. Druhým typem misky je jednočlenná kónická mísa, která je zcela běžnou součástí keramického inventáře mohylové i lužické kultury (*Fojtík 2002, 95*).

V případě drobného džbánu jde o jedince s vyšším rozevřeným hrdlem a ven mírně vyhnutým okrajem, oblým nasazením výduti a oblou maximální výduti (Tab. 11:12). Jsou na něm dochovány pozůstatky ucha vycházejícího z okraje. Tento tvar je v moravském prostředí běžný od eneolitu po střední dobu bronzovou (*Fojtík 2002, 93*).

Válcovité hrdlo džbánu s kalichovitě vyhnutým okrajem odpovídá typologicky džbánům mladému stupni mohylové kultury (*Šabatová 2006, 105, Tab. 2:2*).

Jediný jedinec určený jako šálek s výraznou profilací má stejný průměr okraje a maximální výduti. Spodek nádoby není v úplnosti zachován, ale z dochovaného fragmentu se zdá, že spodní výduť je lehce stlačená směrem dolů.

Zlomek ostře lomené maximální výduti tenkostěnné nádoby, u kterého z hrany lomu vychází pod maximální výduť drobné ouško, má analogii v objektu 386 v Přáslavicích (*Šabatová – Vitula 2002, Tab. 27:27*) a můžeme jej zařadit do období mohylové kultury.

Z dalších určených tvarů jde hrncovitou nádobu s vyšším prohnutým hrdlem (Tab. 12:2). Z velkých tvarů jmenujme konkávní spodek zásobnice s prstovaným povrchem (Tab. 12:6).

5.1.4. Keramika z ostatních objektů

Převážně jde o jemnozrnnou keramiku, opět se většinou jedná o keramické těsto s primárním obsahem slídy. Jako ostřívo byly u hrubších nádob použity kaménky nebo písek.

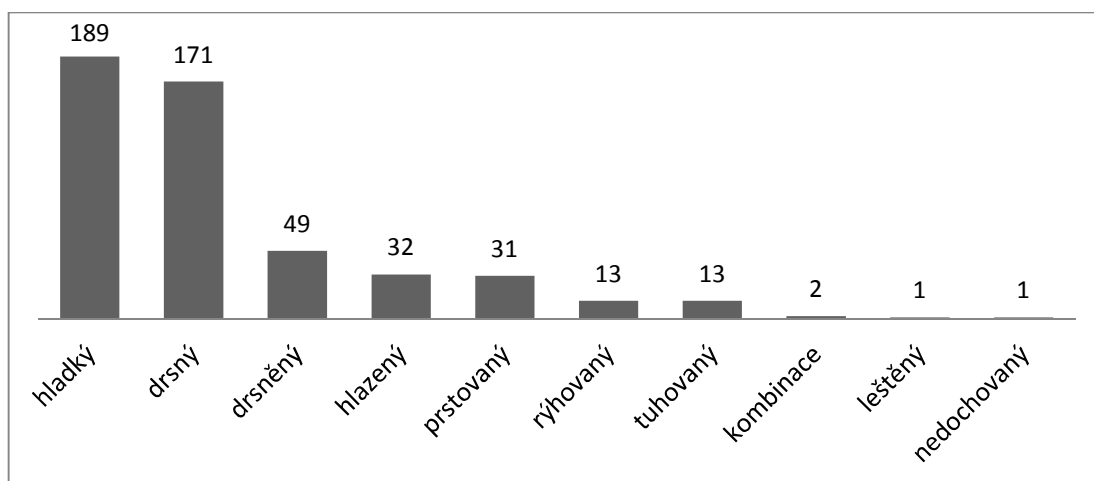
Úprava povrchu keramiky z ostatních objektů je rozmanitější. Proti keramice z objektu 502 přibývají kategorie rytí a tuhování povrchu. Kombinace úprav povrchu

je prokázána u dvou jedinců. Na jednom zlomku se vyskytla kombinace jemně modelovaného hrdla a hruběji modelovaného podhrdlí, a na rekonstruovatelné zásobnici hladké hrdlo a prstované tělo nádoby. Původní povrch se nezachoval v případě jednoho zcela omletého zlomku.

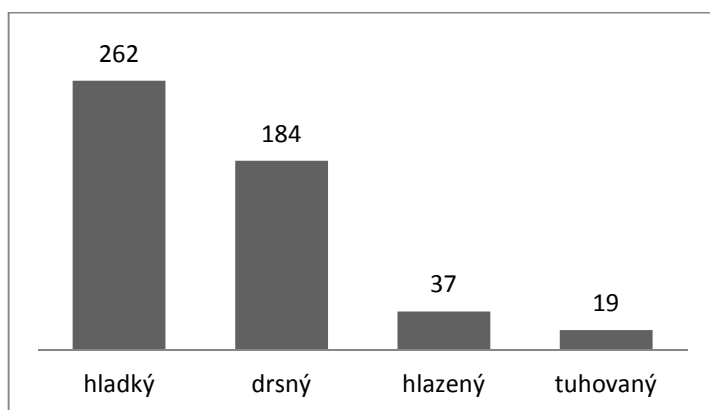
Úprava povrchu tuhováním je specifikem až staršího stupně lužické kultury, v přechodném mohylovo-lužickém horizontu a v materiálu mohylové kultury by se ještě neměla běžně objevit (*Šabatová 2008, 264*). Tuhování nahrazuje v oblíbě úpravu povrchu leštěním, které se oproti předchozím obdobím objevuje již jen sporadicky. V souboru z Vícova máme doloženého pouze jednoho jedince s leštěným povrchem z objektu 500 (Tab. 6:7). V objektech, ze kterých pochází tuhovaná keramika, je rozložení počtu jedinců s touto úpravou povrchu relativně rovnoměrné, jedná se většinou o 1 – 3 kusy (v šesti objektech), největší koncentrace tuhovaných střepů se vyskytovala v objektu 510, kde byla zastoupena sedmi keramickými zlomky.

Rytí vyskytující se na kolekci keramického materiálu jsem jen v několika případech zařadila do kategorie výzdoby, v případě, že se jedná o hrubší linie, zejména vázané na spodky nádob, bylo rytí zařazeno mezi úpravy povrchu. Akcentuji tak podobně jako jiní autoři (*Šabatová 2008, 264; Parma 2011, 23*) zejména funkční charakter této úpravy, přestože jí nelze upírat i jistou estetickou hodnotu. Hrubé ryté linie jsou rovněž chronologicky určující, neměly by pokračovat dále než do středního stupně popelnicových polí.

Hruběji modelovaný povrch je spojen zejména s hrncovitými tvary, zásobnicemi a dvojkónickými nádobami.

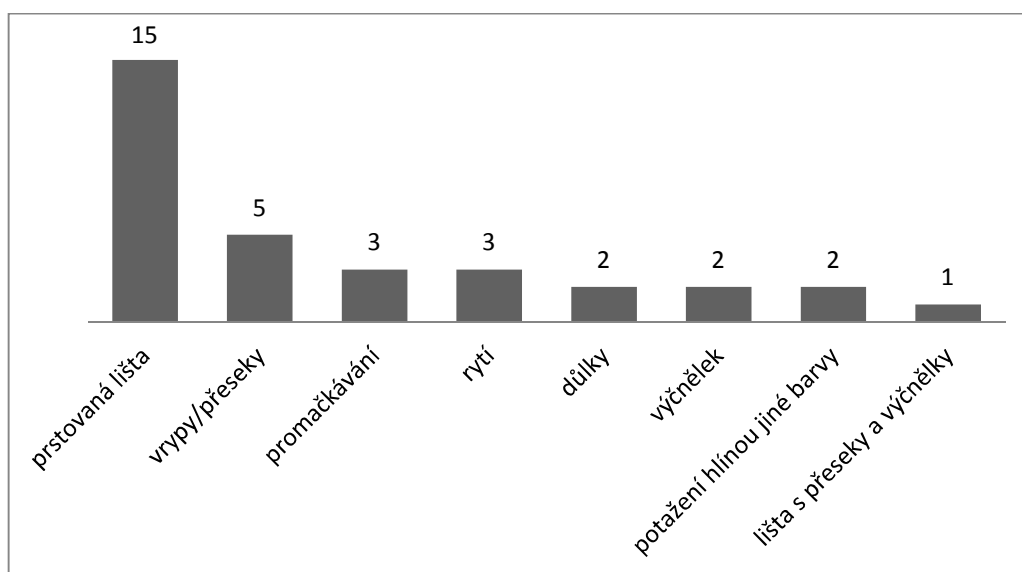

Graf 6 Úprava povrchu vně

Graf 7 Úprava povrchu uvnitř

Pokud pomineme hrubé rytí, které bylo v předchozím textu specifikováno jako úprava povrchu, bylo procento zdobené keramiky velmi nízké. Z celkového počtu 502 jedinců nese nějaký typ výzdoby pouze 33 jedinců, což činí necelých 7%. Objevuje se výzdoba jak plastická, tak vhloubená, kombinace vhloubené a plastické výzdoby není zastoupena žádným jedincem.

Graf 8 Výzdoba

Plastická výzdoba, zejména v podobě prstované lišty, je v souboru zastoupena častěji než výzdoba vhloubená.

Prstovaná lišta je zastoupena na 15 jedincích, z toho jedenkrát z ní vychází podélný jazykovitý zdvižený výčnělek. V pěti případech je možné určit umístění na rozhraní hrdla a plecí nádoby, ve dvou případech na maximální výduti, u ostatních nelze umístění na nádobě rozeznat. Toto nastalo buď v případě samostatných zlomků lišt, nebo jde o lišty umístěné na těle hrncovitých nádob zcela nevýrazné profilace. Jedenkrát se objevila lišta s přesečky a přesekávanými výčnělky na maximální výduti tenkostěnné nádoby.

Dalším typem plastické výzdoby je větší hrotitý výčnělek kruhového průřezu (Tab. 19:11).

Z méně obvyklé výzdoby lze jmenovat dochování potahu jemnou vrstvou šedé hlíny, která se koncentruje v pásu u okraje a poté je prsty rozmazána směrem dolů po těle nádoby. Vyskytla se celkem dvakrát (Tab. 9:23, 14:1). V obou případech se jedná o zlomky okrajů z jednočlenné hrncovité nádoby s přímým nasazením hrdla a výduti, na střepu z objektu 504 v kombinaci s prstovanou lištou. Prstové linie pak pokračují kontinuálně od okraje přes hrdlo, lištu až k maximální výduti. Za druh výzdoby považuji tuto úpravu proto, že se jedná o velmi jemnou vrstvičku šedivé hlíny, která nijak nemění strukturu povrchu. Pro takovýto typ výzdoby jsem nenalezla žádné analogie v sídlištním materiálu ani z kontextu pohřebišť mladší doby bronzové z prostoru lužické kultury na území Moravy.

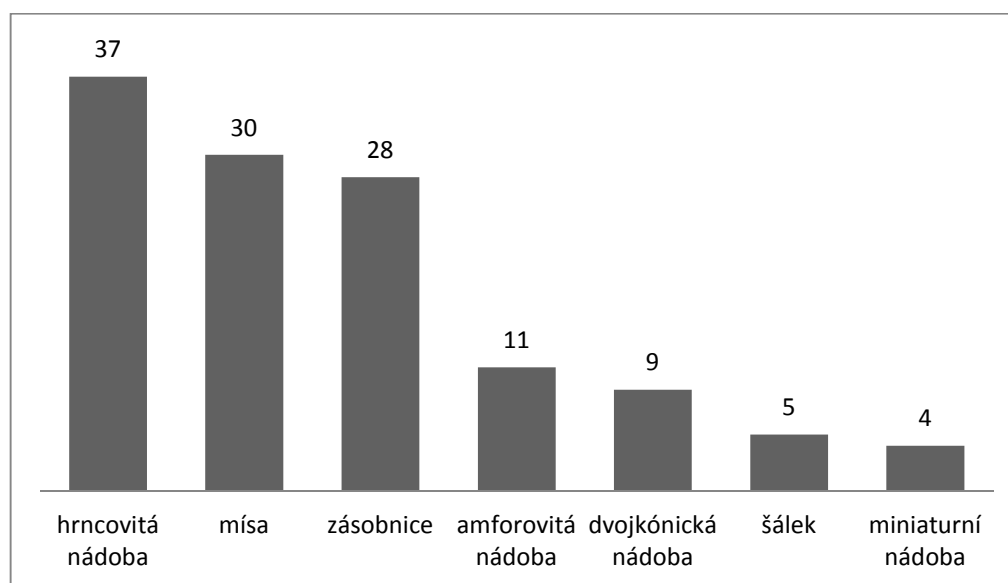
Pro zdobení prostoru pod uchem drobné amforovité nádoby dvěma malými důlky (Tab. 15:2) lze nalézt na pohřebišti v Moravičanech na nádobě z hrobu 385 (*Nekvasil 1982, Tab. 117:10*), která je datována do starolužického období.

Jemnou rytou výzdobu zastupuje seskupení tří půlkruhovitých obloučků na spodní části výduti menší tenkostěnné nádoby s ostrým lomem, které jsou po stranách doplněny nepravidelnými šikmo směřujícími rytými liniemi. Maximální výduť této nádoby je zdobena přesečky (Tab. 18:14). Na jiném zlomku (Tab. 17:4) je jemné rytí doplněno linií pravidelných kruhových důlku na maximální výduti. Jemné svislé rýhování v kombinaci s leštěným povrchem je zastoupeno na jednom zlomku (Tab. 6:7).

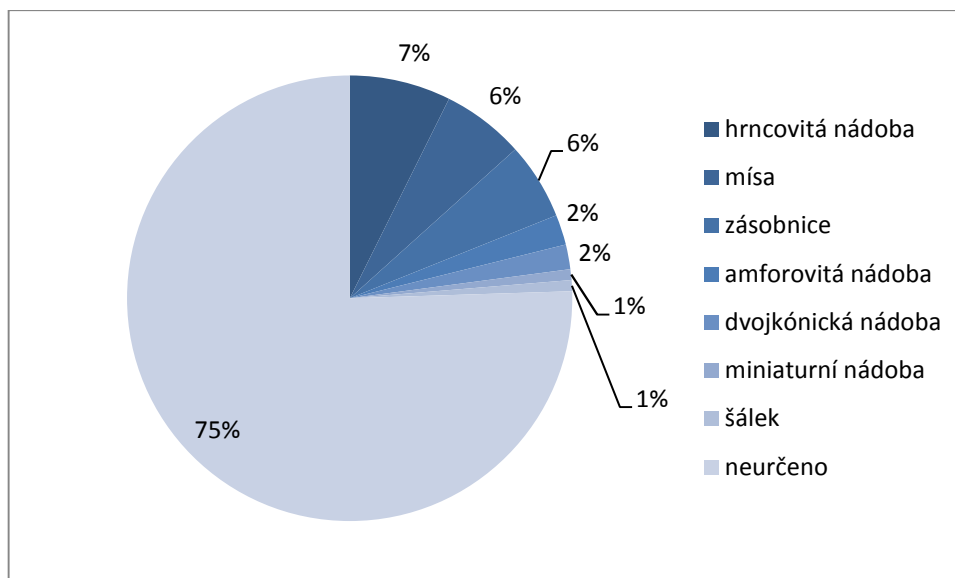
Promačkávání či prstové důlky na okrajích nádob se vyskytují již od střední doby bronzové (*Šabatová 2008, 233*), nemá tedy určující chronologický význam, ale je možné konstatovat, že v lužických souborech jde o běžnou úpravu okraje.

Důlkované okraje uvádí jako rys charakteristický rys v lužické fázi KLPP D. Vích, doloženy jsou například nálezy z povrchových sběrů v Horní Sloupnici (Vích 2010, Obr. 1:25, 26). Na sídlišti severočeské skupiny lužických popelnicových polí ve Stadicích je prstové důlkování okraje časté na hrncovitých tvarech a mísách a objevuje se od staršího do středního stupně popelnicových polí (Koutecký – Cvrková 2010, např. Tab. XL:1, 2, 3, XLII:12, XLIV: 16, 17, 18).

Nejpočetnějšími tvary na sídlišti ve Vícově byly hrncovité tvary a mísy, což je na sídlišti mladší doby bronzové zcela obvyklý jev. Některé fragmenty nemohly být zařazeny do jedné ze tříd, protože zlomek neposkytl dostatek informací pro přesné určení. Typické je to pro jedince určitelné jako hrncovitá nádoba/zásobnice nebo amfora/amforovitá zásobnice. Problematické je také zařazení menších tenkostěnných nádob s ostrým lomem maximální výduti (Tab. 18:14; 21:1, 2), kterým chybí přechod mezi hrdlem a plecemi, Mohlo by se jednat o amforovité nádoby, ale také o šálky s ostře profilovaným tělem a kalichovitým hrdlem, pojící se k počáteční fázi popelnicových polí (Štrof 1995, 100).

Graf 9 Keramické třídy – počet určených jedinců

Graf 10 Keramické třídy – procentuální zastoupení

Hrncovité nádoby jsou zastoupeny třemi typickými tvary. Častější jsou nižší a širší hrnce esovité profilace (Tab. 20:9, 19; 23:8). Okraje s uchem přiřazené keramické třídě hrncovitých nádob jsou většinou oblé. Na všech jedincích s uchem bylo dochováno pouze jedno. I když je pro mladší dobu bronzovou charakterističtější výskyt dvouuchých hrnců, přímo na lokalitě nejsou podklady pro takovou rekonstrukci, proto částečně rekonstruovatelné tvary v kresebné dokumentaci ponechávám jako jednouché. Druhým typem byly vyšší a štíhlejší tvary hrnců s kalichovitě vyhnutým hrdlem a vejčitým tělem (Tab. 26:7). Dalším typem hrnce jsou hrnce nevýrazné profilace bez modelovaného hrdla, s plynulým oblým přechodem od okraje až po spodek (Tab. 14:11).

Základními typy jednočlenných mís jsou mísy oblé (Tab. 9:26; 14:5; 20:6, 7) a kónické (Tab. 9:24), někdy rýhované (Tab. 20:20). Oboje v souboru z Vícova patří k nejčteněji zastoupené keramické třídě. Zastoupeny jsou také plytké dvojdílné mísy (Tab. 7:6).

Rekonstruovatelné byly dvě zásobnice. První je amforovitá zásobnice s mírně kónickým hladkým hrdlem, které je od svisle prstovaného těla nádoby odděleno prstovanou lištou (Tab. 8:1). Nasazení plecí je oblé, maximální výduť je posunuta do horní třetiny těla nádoby. Přes lištu jsou tvarována drobná pásková ouška s lištami na okraji, z nichž jedno těsně přiléhá k liště. Tato nádoba byla druhotně přepálena. Amforovitá zásobnice se stejnou úpravou povrchu a prstovanou lištou na rozhraní hrdla a výduti je známa z depotu keramických nádob z Olbramovic, který je datován

do pozdní fáze mohylové kultury (*Kos – Parma 2003, 149*). Tvarově jsou obě nádoby odlišné, u zásobnice z Olbramovic je hrdlo od těla nádoby odděleno jen velmi nevýrazně a celkově jde o tvar spíše podobný zásobnici hrncovitě. Postavení uch na rozhraní hrdla a plecí je v obecném měřítku považováno za typické pro období popelnicových polí, ve středodunajském okruhu je toto z velké části platné, v lužické kulturní oblasti se občasné vyskytuje takovéto umístění uch i na materiálu prokazatelně mohylovém (*Štrof 1995, 96*).

Druhým rekonstruovatelným tvarem je vejčitá zásobnice s kalichovitým hrdlem a oblou hranou okraje (Tab 22:1). Povrch nádoby je upraven prstováním od okraje až ke dnu. K podobnému typu náleží i další jedinec, ze kterého byly zachovány pouze zlomky okraje a kalichovitě vyhnutého hrdla, kde šikmé prstování začíná pár centimetrů pod okrajem (Tab. 7:9). Ostatní zástupci zásobnic byli rozeznáni především díky drsněné úpravě povrchu v kombinaci s velmi silnou stěnou.

Amforovité nádoby nenesou žádnou výzdobu, z několika málo zlomků přechodu hrdla a plecí můžeme zhodnotit, že se jedná většinou o jedince s kónickým hrdlem (Tab. 15:4, 5), jehož častý výskyt lze spojovat se starším stupněm lužické kultury (*Šabatová 2008, 158*). Výjimečným zástupcem drobné amforky s válcovitým hrdlem je nádobka z objektu 510 (Tab. 20:14).

Dvojkónické nádoby (okříny) jsou doloženy jak zlomky okrajů s hrdlem, respektive prohnuté vrchní výdutí (Tab. 9:20), tak maximálními výdutěmi s přesečky (Tab. 21:8; 24:20). Ostrý lom a přesekávaná maximální výduť je charakteristická pro vyspělé dvojkónické nádoby staršího stupně lužické kultury (Fojtík 2002, 91).

Prosté kónické koflíky s páskovým uchem (Tab. 23:1, 23:1) jsou typickou starolužickou keramikou (*Štrof 1993, Obr. 207:4*). Přestože se vyskytují kontinuálně v delším časovém období, dochází ve starším stupni lužických popelnicových polí k nárůstu jejich podílu v keramickém inventáři (*Štrof 1995, 98*).

5.1.5. Zhodnocení celého keramického inventáře

Jedná se o typickou podomácku v ruce vyráběnou keramiku vyznačující se zejména u větších tvarů značnou nepravidelností ve tvaru nádoby. V obou odděleně sledovaných souborech převažovaly sídlištní užitkové formy – hrncovité nádoby a mísy.

Na základě typologického rozboru keramiky z objektu 502 a ostatních objektů je možno říci, že jsou rozeznatelné rozdíly mezi těmito dvěma vyčleněnými

skupinami. U keramiky z objektu 502 zcela chybí doklady úpravy povrchu typické pro starší stupeň lužické kultury, tuhování a hrubé rytí. Tvaroslovné znaky nejsou příliš výrazné, ale zejména u džbánek lze jednoznačně rozeznat mohylový charakter. Nepřítomnost znaků typických pro lužickou kulturu dovoluje tvrdit, že se nejedná o reminiscence starších mohylových znaků v lužickém prostředí, ale dokládá osídlení lokality již na sklonku střední doby bronzové.

Naopak přítomnost koflíků typických pro starolužické soubory, vyspělých dvojkónických nádob s ostrým lomem a přesečky na maximální výduti, stejně jako kónická hrdla u amforovitých nádob ukazují na dataci ostatního materiálu do období staršího stupně lužických popelnicových polí. Dalším podkladem pro dataci byla úprava povrchu tuhováním a hrubým rýhováním.

5.2. Mazanicevá keramika

Fragmenty ploché mazanicevé pražnice se nacházely v rámci požárové destrukce v objektu 500. Do těsta bylo přidáno velké množství organického ostřiva i větších kaménků. Materiál je velmi drobný, vypálený do světle oranžové barvy. Síla stěny se pohybuje mezi 4 – 5 cm. Přibližně stejnou silou stěn se vyznačuje pražnice z Určic (*Trnáčková 1958, 36.*) Z dochovaných zaoblených okrajových zlomků, které naznačují původní kruhový tvar artefaktu (Foto 1), není možné změřit průměr. Na jednom z kusů lze pozorovat zbytky bílého vápenatého nátěru (Foto 2). Z největší kolekce mazanicevé keramiky ze Skalice nad Svitavou je vápený nátěr znám jen z kultovní mazanicevé keramiky, na pekáčích se nevyskytoval. Obdobné závěry přinesla analýza mazanicevé keramiky z Přáslavic (*Šabatová 2008, 98*). Bílý nátěr se ale na tomto typu artefaktu může vzácně objevit (*Spurný 1961, 15*).

Analogický nálezy pochází například ze sídliště Záhlinicích, které je datováno do období časně lužické kultury. Pražnice je kulatého tvaru o průměru asi 80 cm z do červena vypáleného materiálu vyhlížejícího jako mazanice s plochým dnem přecházejícím v nízké válcovité stěny a rovně seříznutým okrajem. V. Spurný jej interpretuje jako určitý typ otevřené pece (*Spurný 1961, 13-14*).

Pekáč z Loštic z hrubě uhnětené hlíny byl několikanásobně přepálen a stěny byly postupně nastavovány. Je zřejmé, že na rozdíl od omazu stěn, které se rovněž nacházely v požárové destrukci, se dostal do styku s ohněm v rámci své původní funkce a byl znovu přepálen ještě v rámci požárového zánikového horizontu. (*Nekvasil – Opravil 1994, 4-7*).

Na sídlišti v Paloníně datovaném do stupně H A bylo objeveno hned několik mělkých mazanícových pekáčů se svislými okraji (*Goš – Kapl – Nekvasil 1981, 24*).

Ve středodunajském kulturním okruhu můžeme nalézt analogie na sídlišti v Lovčičkách (*Říhovský 1982a, 28*).

5.3. Textilní keramika

5.3.1. Závaží tkalcovského stavu

Dokladem textilní výroby jsou závaží tkalcovského stavu (Foto 3, 4). Jeden celý exemplář pochází z objektu 500, zlomek z objektu 504. Jedná se o kuželovité závaží s průměrem vrchní podstavy 3 cm a spodní podstavy 9 cm. V materiálu je jako ostřívo přidáno velké množství organického materiálu v menším množství kaménky. Sekundární přepálení řadí toto závaží do zánikového horizontu společně s přepálenou keramikou a mazanícovou pražnicí. Barva přepáleného materiálu se pohybuje od oranžové po tmavě šedou. Otvor kruhového tvaru se nachází v horní třetině závaží a nenese žádné stopy po obroušení v horní části, k jehož vzniku by došlo v případě zavěšení na svislé osnovy tkalcovského stavu. Způsob zavěšení mohl být na dřevěné tyči, která teprve byla zavěšena na provázcích (*Kuna – Němcová et al. 2012, 131*).

Na horní podstavě se nachází mělká prohlubenina, která velikostí i tvarem odpovídá otisku palce, ale tato interpretace není jistá. Z prostředí knovízské kultury jsou nicméně otisky prstů na závažích známé (*Kuna – Němcová et al. 2012, 132*).

5.3.2. Přesleny

Dalšími doklady textilní výroby jsou dva zlomky plochého diskovitého přeslenu s poměrně ostrými hranami. Oba exempláře jsou si velmi podobné jak tvarem, tak i velikostí (Tab. 10:7; 25:6).

5.4. Osteologický materiál

U zvířecího osteologického materiálu byl určen druh zvířete.³ Pokud to nebylo z důvodu špatného zachování fragmentu kosti možné, byly kosti zařazeny do obecné velikostní kategorie: velký savec – velikost koně, krávy

střední savec – velikost prasete až srny

malý savec – velikost lišky až králíka

U některých kostí nebylo možné určení ani orientační velikosti zvířete, některé byly zařazeny do sloučené kategorie (např. střední až velký savec).

Doložena byla přítomnost těchto zvířecích druhů: tur domácí tur domácí (*Bos primigenius*), prase (*Sus sp.*), ovce/koza (*Ovis/Capra*), pes (*Canis*) a kůň (*Equus*). Doloženy jsou tedy pouze chovné druhy domácích zvířat, přítomnost lovné zvěře není nijak prokázána.

V souboru bylo možné určit určit věk některých jedinců na základě stupně prořezání chrupu a míry osifikace růstových chrupavek dlouhých kostí.

Tafonomické stopy byly zjištěny zejména na dlouhých kostech. Jeden ze zlomků žebra velkého savce, snad tura, z objektu 512 na sobě nese několik kratších zářezů, které by snad mohly být původní. Okus od psa na dlouhé kosti středně velkého savce z objektu 505, na proximální části metacarpu tura z objektu 510, dvou zlomcích humeru prasete z téhož objektu, ulně tura z objektu 511 a na dvou zlomcích metacarpu tura na proximální části z objektu 515.

Z kosterních pozůstatků dokládá přítomnost psa na lokalitě pouze zlomek levé mandibuly s dochovanými C1, PM1, PM2, PM3 a jeden zlomek atlasu.

Stopy ohně byly nalezeny na několika kostech z objektu 500, přičemž levá ulna tura, dlouhá kost z neurčeného zvířete a kost z velkého savce ukazují svým bílo šedým zbarvením na silný žár (nad 650°C). Tibia středně velkého savce nese stopy spálení za menší teploty a je zbarvená dohněda. Spálení do běžového bylo konstatováno na dlouhé kosti tura z objektu 505. Žáru nad 650°C byla vystavena také jedna z kostí z objektu 512, kterou nebylo možno druhově ani velikostně specifikovat.

³ Určení provedl Mgr. Martin Holub.

Objekt	Druh	kost	F	Poznámka
500	prase domácí (Sus scrofa)	mandibula	1	7-16 měsíců
500	savec střední velikosti	tibia	1	stopy spálení, hnědá barva
500	savec střední velikosti (ovce?)	costa	1	
500		dlouhá kost	5	spálení, bílošedá barva
500	tur domácí (Bos primigenius)	neurčeno	2	
501	tur domácí (Bos primigenius)	ulna - levá	1	spálení, bílošedá barva
501	velký savec	neurčeno	1	spálení, bílošedá barva
502	prase (Sus sp.)	distální část humeru - levý	1	více než 1 rok šířka 37,7 mm
502	prase (Sus sp.)	distální část humeru	1	
502	prase (Sus sp.)	mandibula - levá	1	prořezané M3 stáří 17-22 měsíců
502	Sus sp.	maxilla - fragment - levý	1	mladá samice
502	savec střední velikosti	báze lebky	1	
502	savec střední velikosti	costa	5	
502	savec střední velikosti	tibia	1	
502	ovce/koza (Ovis/Capra)	humerus - distální část - levá	1	dospělý jedinec šířka 26,7 mm
502	tur domácí (Bos primigenius)	distální epifyza femuru	1	odpadlá v růstové ploténce méně než 3,5 roku
502	tur domácí (Bos primigenius)	mandibula - pravá	2	
502	kůň	radius - distální	1	více než 3,5 roku šířka distální části 66 mm, hloubka 38 mm
504	tur domácí (Bos primigenius)	lebka s násadcem	4	minimálně dva jedinci
504	velký savec	scapula	1	
504	velký savec	cranium	3	
504	neurčeno	neurčeno	4	
504	tur domácí (Bos primigenius)	metapodium	1	
504	tur domácí (Bos primigenius)	maxilla	1	
504	tur domácí (Bos primigenius)	cranium	1	
504	tur domácí (Bos primigenius)	mandibula	1	
504	savec střední až velký	dlouhá kost	1	
505	ovce/koza (Ovis/Capra)	metatarsus	1	
505	ovce/koza (Ovis/Capra) ?	costa	1	
505	tur (Bos sp.) ?	cranium	3	
505	tur domácí (Bos primigenius)	3. premolár	1	více než 2-2,5 roku
505	velký savec	dlouhá kost	4	1 zlomek spálení, béžová barva hoření v rámci sedimentu

505	ovce/koza (Ovis/Capra)	radius	1	
505	savec střední velikosti	dlouhá kost	2	1 zlomek – okus
505	neurčeno	neurčeno	2	
506	tur domácí (Bos primigenius)	mandibula - pravá	1	
506	tur domácí (Bos primigenius)	mandibula	2	
506	tur domácí (Bos primigenius)	maxilla - fragment – levý	1	více než 2-2,5 roku asi jeden jedinec menší velikosti
506	tur domácí (Bos primigenius)	3. molár horní	1	
506	tur domácí (Bos primigenius)	PM2 a 3 horní	1	
506	tur domácí (Bos primigenius)	cranium	7	
506	tur domácí (Bos primigenius)	humerus	1	
506	ovce/koza (Ovis/Capra)	radius - distální	1	
506	ovce/koza (Ovis/Capra)	tibia	1	epifýza chybí, odpad v růstové ploténce méně než 15-20 měsíců
506	tur domácí (Bos primigenius)	ulna	1	
506	prase (Sus sp.)	mandibula	1	
506	prase (Sus sp.)	řezák horní 1	1	
506	savec střední až velký	dlouhá kost	1	
506	pes (Canis)	atlas	1	
506	savec střední velikosti	scapula	1	
506	pes (Canis)	mandibula - levá	1	C1, PM1, PM2, PM3
506	savec střední velikosti	dlouhá kost	3	
506	savec střední velikosti	costa	8	
506	savec malý až střední	costa	1	
506	neurčeno	neurčeno	5	
507	savec střední až velký	costa	1	
510	tur domácí (Bos primigenius)	2. prstní článek	1	minimálně 15-18 měsíců šířka distální části 24,5 mm
510	tur domácí (Bos primigenius)	radius - proximální	1	dospělý, více než 12-15 měsíců
510	tur domácí (Bos primigenius)	metacarpus	1	starší než 2-2,5 roku délka cca 185 mm okus od psa na proximální části
510	tur domácí (Bos primigenius)	metatarsus - diafýza	1	
510	tur domácí (Bos primigenius)	mandibula	1	
510	tur domácí (Bos primigenius)	tarsálie	1	
510	tur domácí (Bos primigenius)	calcaneus - levý	1	
510	prase (Sus sp.)	humerus - pravý	1	okus
510	prase (Sus sp.)	humerus - levý	1	okus

510	prase (Sus sp.)	maxilla - levá	1	samec
510	savec střední velikosti	dlouhá kost	2	
510	velký savec	dlouhá kost	5	
510	velký savec	neurčeno	1	
510	tur (Bos sp.) ?	costa	1	
510	ovce/koza (Ovis/Capra)	M2 horní	1	
510	ovce/koza (Ovis/Capra)	M2 dolní	1	minimálně 8-10 měsíců
511	tur (Bos sp.) ?	mandibula	3	
511	tur domácí (Bos primigenius)	ulna	1	okus
511	velký savec	mandibula ?	1	
511	malý savec	femur	1	
511	velký savec	dlouhá kost	1	
512	velký savec - tur ?	costa	3	na jednom zlomku zářezy - možná původní
512	ovce/koza (Ovis/Capra)	metacarpus	1	
512	savec střední velikosti	krční obratel	1	
512	střední až velký savec	obratel	1	
512	prase (Sus sp.)	maxilla	1	
512	prase (Sus sp.)	mandibula	1	
512	neurčeno	neurčeno	1	spálení, bíložedá barva
512	malý až středně velký savec	costa	2 (1 ks)	
512	velký savec	neurčeno	1	
512	velký savec	obratel	3 (1 ks)	
513	velký savec	dlouhá kost	1	
515	tur domácí (Bos primigenius)	metacarpus - proximální	2	okus

5.5. Kamenná industrie

Menší kolekce nálezů z kamene je tvořena úlomky kamenných brousků (Tab. 28:3) a sekerek (Tab. 28:1, 2). Zlomky drtících podložek náleží k inventáři jam 504, 507, 510 a 513.

Z objektu 513 pochází malý zlomek kamenného artefaktu z šedého pískovce (Tab. 28:4). Pravděpodobně se jedná o část pískovcového kadlubu, který společně s přítomností houbovité porézní strusky v objektech 504, 510 a 515 naznačuje, že na sídlišti docházelo minimálně ke druhotnému zpracování kovů.

Zde považuji za vhodné znovu připomenout koncentraci hromadných nálezů bronzů z blízké trati „Brněnka“. Podobných výrazných lokálních koncentrací je na Moravě větší množství (Boskovice, Blučina – „Cezavy“, Štramberk – „Kotouč“). Na všech těchto ostatních lokalitách nebo v jejich blízkém okolí přitom existují doklady místní metalurgické výroby, ať už se jedná o kovolitecké nářadí přímo v depotech, nebo jde o odlévací formy a kusy strusky. Metalurgická činnost v okolí „Brněnky“ zatím nebyla dokázána (*Salaš 2006, 241*), nálezy z Vícova nyní ukazují, že ani v případě této koncentrace depotů doklady místního zpracování kovů nechybí.

6. Závěr

Na lokalitě Vícov – „Díly pod dědinou“ bylo analýzou keramického materiálu prokázáno osídlení ze dvou časově nepřilíš vzdálených období, z konce střední doby bronzové, zastoupené mohylovou kulturou a mladší doby bronzové v podobě staršího stupně lužické kultury. Jaký je vztah obou horizontů osídlení není možné na základě dostupného materiálu blíže určit, mohlo se jednat jak o kontinuální trvání této osady, ale není vyloučen ani krátkodobý hiát a opětovné osídlení na počátku mladší doby bronzové.

Odkryty byly pouze zahloubené sídlištní objekty – zásobní jámy a jámy bez dalšího funkčního určení. Výplň objektu 500 představuje požárová destrukce nadzemní struktury, která dokládá fenomén typický pro mladší dobu bronzovou, požáry nadzemních staveb.

Nálezy závaží tkalcovského stavu a zlomků přeslenů dokládají textilní výrobu probíhající v prostoru sídliště.

Je možné, že na sídlišti probíhalo také druhotné zpracování bronzové suroviny, v několika objektech se nacházela struska a z objektu 513 pochází zlomek pískovcového kadlubu. Poněkud zvláštní se v tomto světle jeví absence samotných výrobků z kovu, což může být důsledkem toho, že objekty nebyly zkoumány v úplnosti.

Chybí také doklady nástrojů z kosti a parohu.

Zvířecí osteologický materiál pochází pouze z domácích druhů zvířat, nejčastěji chovaným druhem byl tur a prase, ovce/koza a doložena je také přítomnost koně a psa.

Během výzkumu nebyl získán žádný antropologický materiál, menší sondáže A. Gottwalda však dokládají pohřebiště z námi sledovaného období v blízkém okolí.

7. Summary

Vícov – „Díly pod dědinou“ is situated in Prostějov region, which was in the Late Bronze age inhabited by Lusatin culture.

The archaeological excavation on this site took place in September 2010 and was caused by destruction of several archaeological objects during the construction of the solar power station. Most of the objects were dated in the Late bronze age, but was is assigned to the Tumulus culture. In one of the objects belonging to the Lusatian culture the fire destruction of the above-ground structure was recognized.

Most of the material was ceramic pottery, but there also was found stone industry and animal bones.

There were found any burials directly on the site, but from another researches earlier made by A. Gottwald, burial areas were situated nearby.

8. Seznam pramenů a literatury

- Albrecht, P. 1998:** Krajiny Prostějovska. Přírodovědné studie Muzea Prostějovska, svazek 1., Sborník prací ke 100. výročí založení Klubu přírodovědeckého v Prostějově, Prostějov, 47-66.
- Blekta, J. 1935:** Oberská vrata. – Války na Brněnce. Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané XII, Prostějov, 44-48.
- Blekta, J. 1936:** Ježův hrad. Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané XIII, 61-71, Prostějov.
- Böhm, J. 1941:** Kronika objeveného věku. Praha.
- Červinka, I. L. 1902:** Vlastivěda moravská. Země a lid. Svazek 6. Brno.
- Demek, J. – Mackovič, P. (ed.) 2006:** Zeměpisný lexikon ČR. Hory a nížiny. Brno.
- Dohnal, V. 1988:** Opevněná sídliště z doby popelnicových polí na Moravě. Studie Muzea Kroměřížska. Kroměříž.
- Fojtík, P. 2002:** Pohřebiště z přelomu střední a mladší doby bronzové u Bílovic na Prostějovsku (Příspěvek k problematice pohřebního ritu časně lužického období na Moravě, Pravěk NŘ 12, 75 – 113.
- Fojtík, P. 2004:** Žárové pohřebiště u Vrbátek, okr. Prostějov (Nové cesty k poznání pohřebních zvyklostí nositelů kultury lužické. Popelnicová pole a doba halštatská, Archeologické výzkumy v jižních Čechách, Supplementum 1, České Budějovice, 104 – 120.
- Fojtík, P. 2010:** Vícov „Díly pod dědinou“. Nálezová zpráva.
- Goš, V. - Kapl, V. - Nekvasil, J. 1981:** Dokončení záchraňovacího výzkumu v Paloníně (okr. Šumperk), PV 1979, 24-25.
- Gottwald, A. 1924:** Pravěká sídliště a pohřebiště na Prostějovsku. Prostějov.
- Gottwald, A. 1930:** Příspěvky k praehistorii Prostějovska. Prostějov.
- Gottwald, A. 1931:** Můj archeologický výzkum. Prostějov.
- Jisl, L. 1955:** K počátkům lužické kultury v Československu. In: Česko-polský sborník vědeckých prací I, Praha, 9–44.
- Kos, P. – Parma, D. 2003:** Keramický depot z Olbramovic. Pravěk NŘ 13, 143-162.
- Koutecký, D. – Cvrková, M. 2010:** Sídlíště lužické kultury ve Stadicích. Archeologie ve středních Čechách 14, 79-257.

- Kuna, M. – Němcová, A. et al. 2012:** Výpověď sídlištního odpadu. Nálezy z pozdní doby bronzové v Roztokách a otázky depoziční analýzy archeologického kontextu. Praha.
- Kvíčala, J. 1955:** Příspěvek k vztahu mohylové a lužické kultury na Hané, Sborník Sluko B.3., 251-255.
- Nekuda, V. – Unger, J. 1981:** Hrádky a tvrze na Moravě. Brno.
- Nekvasil, J. 1964:** K otázce lužické kultury na severní Moravě. Archeologické rozhledy 16, 225-264.
- Nekvasil, J. 1982:** Pohřebiště lužické kultury v Moravičanech. Katalog nálezů, Fontes Archaeologicae Moravicae 14 /1,2, Brno.
- Nekvasil, J. – Opravil, E. 1994:** Dvě starolužické jámy z Loštic. Severní Morava, svazek 68, 3-11.
- Neuhäuslová, Z. et al. 1998:** Mapa potencionální přirozené vegetace České republiky. Praha.
- Parma, D. 2011:** Sídlní areály střední a mladší doby bronzové z trasy dálnice D 1 u Vyškova, Pravěk Supplementum 22, Brno.
- Paulík, J. 1962:** Mazanica s plastickou výzdobou v době bronzové na Slovensku, Študijné zvesti 10, 27-57.
- Říhovský, J. 1982a:** Hospodářský a společenský život velatické osady v Lovčičkách, Památky archeologické 73/1, 5-56
- Říhovský, J. 1982b:** Základy středodunajských popelnicových polí na Moravě. Praha.
- Salaš, M. 2005:** Bronzové depoty střední až pozdní doby bronzové na Moravě a ve Slezsku, Brno.
- Salaš, M. 2006:** Dva nové bronzové depoty z Boskovic. Příspěvek k otázce středodunajských vlivů v severomoravské větvi KLPP a lokálních koncentrací depotů. In: Doba popelnicových polí a doba halštatská. Bučovice 3. – 6. 10. 2006, Brno.
- Skutil, J. 1946:** Moravské prehistorické výkopy a nálezy. Časopis Zemského Musea v Brně XXXIII/1, Brno.
- Spurný, V. 1950:** Výzkum v Hradisku u Kroměříže, Archeologické rozhledy 4, 240, 250-255.
- Spurný, V. 1955:** K otázce vzniku lužické kultury na Moravě. In: Nové archeologické výzkumy v kraji Gottwaldovském v r. 1954, Gottwaldov. 17-23.

Spurný, V. 1961: Dvě nová sídliště lužické kultury na Moravě, Archeologické rozhledy 13, 12-25.

Spurný, V. 1978: Postavení Moravy a Čech v genezi lužické kultury. In: Pravěké dějiny Čech, Praha, 506-508.

Šabatová, K. 2004: K závěru vývoje mohylové kultury a počátku lužických popelnicových polí na střední a severní Moravě. Pravěk Nová řada 14, 101-122.

Šabatová, K. 2008: Sídlní areál střední a mladší doby bronzové v Přáslavicích. Disertační práce. Dostupné z: <<http://theses.cz/id/ek59qb/>>

Šabatová, K. – Vitula, P. 2002: Přáslavice, Díly pod dědinou, Kousky a Kukličky. Pohřebiště a sídliště z doby bronzové, Olomouc.

Štrof, A. 1993: Kultura lužických popelnicových polí. In: Podborský, V. (ed.), Pravěké dějiny Moravy, Brno, 301-332.

Štrof, A. 1995: Sídliště z doby bronzové u Býkovic (okr. Blansko). Příspěvek k problematice „protolužického horizontu“, Časopis Moravského muzea, Vědy společenské 80, 83-108.

Thér, R. 2009: Technologie výpalu keramiky a její vztah k organizaci a specializaci ve výrobě keramiky v kontextu kultur popelnicových polí. Disertační práce. Dostupné z: <<http://theses.cz/id/r0hnmhj/>>.

Thér, R. – Prostředník, J. 2009: Požáry sídlišť v mladší době bronzové: nehody či záměrná lidská aktivita?. Živá archeologie – (re)konstrukce a experiment v archeologii 10. Oheň a archeologie. 17-20.

Trnáčková, Z. 1958: Zachraňovací výzkum na lužickém sídlišti v Uhřicích, PV 1958, 36- 39.

Vařeka, P.: 2003: Archeologie pravěkých jam. Typologie zahloubených objektů na sídlišti knovízské kultury v Praze-Hostivaři.

Vích, D. 2010: Nálezy kultury lužických popelnicových polí na českomoravském pomezí, Pravěk Supplementum 20, Brno.

Všetička, J. 1937: Archeologické nálezy na Plumlovsku. In: Časopis vlasteneckého spolku musejního v Olomouci, roč. L. Olomouc. 191-195.